het land van aalst

Tijdschrift van de geschiedkundige vereniging

HET LAND VAN AALST

JAARGANG XXXIII - 1981 - NUMMER 6

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B. — V.A.B., Davidsfonds, Willemfonds, Vermeylenfonds, V.O.S., A.N.Z. en B.G.J.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

— **Brand**
— **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**
— **Persoonlijke verzekering**
— **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR en BOERHAVE

Groot - Brittaniëlaan 121
9000 GENT — Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken

HOE KAN MEN ZIJN MOEDER BELETTEN TE HERTROUWEN?

In een recent verschenen werk (1) behandelt de auteur de verhouding tussen ouders en hun kinderen. Hij breekt daarin de mythe af dat deze relaties in het verleden in een grote harmonie zouden verlopen hebben. Sinds de late 18e eeuw begonnen wereldlijke en kerkelijke overheden de jeugd te wijzen op hun plichten en voornamelijk op het vierde gebod. Ter illustratie van dergelijke spanningen in gezinnen publiceren we hier het verslag van een proces uit 1786 (2).

Op zaterdag 22 april 1786 ging Marianne Steurtewagen, weduwe van Judocus De Corte en wonende te Herzele, hertrouwen met Joannes Frans Trocht afkomstig van Wetteren.

Op voornoemde dag bood de bruidegom zich, op zijn best gekleed, aan haar huis aan. Slecht bekwam het hem want Benedictus De Corte, zoon van Marianne ontving hem met een resem stokslagen. Volgens het processtuk oefende Benedictus de beroepen van beenhouwer en kutser (3) uit en was hij op dat ogenblik slechts 19 jaar oud.

Dat hij niet alleen de benen maar ook soms het vlees wilde houden zal weldra blijken!

Welke redenen waren er echter om Jan Frans Trocht als stiefvader af te wijzen?

Ten eerste vond Benedictus hem veel te oud en ten tweede "soude hij op eeten t'gonne hij ende sijne moeder haeden". Dit laatste argument was klaar gezien waarbij we de lezer terug naar het verdere verhaal moeten verwijzen. Eerst moeten we nog een aantal feiten opsommen.

De voornoemde J.F. Trocht kon niet anders dan zich strategisch terugtrekken, gevolgd door zijn toekomstige bruid en het bruidsmeisje Adriaene Steurtewagen, halfzuster van de bruid, naar een herberg in de buurt nl. bij Tist Coppens.

Dan lopen de versies wat uiteen. Ofwel is Benedictus ook naar de herberg getrokken ofwel troonden ze hem mee naar de herberg. Wat kan een afgewezen bruidegom dan beter doen dan zijn toekomstige stiefzoon eens trakteren om hem gunstig te stem-

(1) Vandenbroecke (C.). Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk. Orion, Beveren, 1981, p. 42-48.
(2) R.A.G., Fonds Land van Aalst, nr. 2008, anno 26-4-1786.
(3) kutser = tussenpersoon in de lijnwaadhandel die weefsels kocht op het platteland en verkocht op de markten in Vlaanderen.

men. Zijn moeder deed waarschijnlijk mee want Benedictus verklaarde later dat ze hem "zat" gemaakt hadden. Ogenschijnlijk had dit succes want gezamenlijk keerden ze terug naar huis.

Wanneer de drank echter in de man is... kan men alles verwachten! Om de gezellige sfeer wat te behouden ging moeder enige "sausissen" braden. Dat was de druppel die de emmer nogmaals deed overlopen. De vooruitzichten van Benedictus werden immers bewaarheid: de toekomstige begon reeds van "zijn sausissen" te eten. Woest stampte hij de worsten het vuur in al roepende dat zijn moeder beter de worsten kon verkopen om zo haar schulden te betalen.

De weduwe vond het blijkbaar nu welletjes, ze "berispte" haar zoon terwijl hij enkele "kaeckslaegen" te verteren kreeg.

Terug duiken er dan twee versies op. Benedictus verklaarde dat hij daarop naar de bruidegom sprong om deze het huis uit te jagen, waarbij in het gewoel zijn moeder enige missers op het hoofd kreeg. Trouwens hij wist het allemaal zo goed niet meer.

De getuigen verklaarden dat Benedictus daarop zijn moeder "veele slaeghen op haar hooft ende lichaem hadde toegebracht, haar onder het grauwsaem zweiren ende vloecken hadde aengevat bij den hoofde en haire ende haer alsoo bij naer rond de keucken geslept ende haer ter aerden geworpen ende alsdan opgevallen en op haer hooft met het scherp van een gesloten mes veele slaeghen op haer hooft toegebracht waer door sij diversche gaeten tot den loopende bloede hadden ontfanghen...".

Wat deden de andere aanwezigen bij dit brute tafereel?

Het bruidsmeisje liep in allerhaast naar de pastorie en verzocht onderpastoor Josephus Bernardus Van Hauwermeiren om dit gruwelijk vertoon te doen ophouden.

Wat opvalt is dat ze de pastoor gingen roepen! Dit was niet zo uitzonderlijk, bij andere verklaringen van vechtpartijen ontmoetten we nog de tussenkomst van de pastoor als vredestichter waar we normaal de baljuw zouden verwachten.

De onderpastoor wist van aanpakken. Hij greep Benedictus vast en begeleidde hem naar de baljuw die met de baldadige vent niet wist wat aanvangen en hen doorstuurde naar de marechaussee Louis Hout die te Herzele verbleef.

Zo kwam Benedictus in de gevangenis te Aalst terecht en werd zijn proces voor de leenmannen van Aalst beslecht.

Op woensdag 26 april greep het eerste verhoor plaats en een dag later kwam hij voor de leenmannen. Benedictus bekende de meeste feiten, ontkende zijn moeder bij de haren getrokken te hebben en verwees steeds naar de dronken toestand waarin hij toen verkeerde. De eis van de officier van justitie was: hem een zulkda-

nige straf te geven om "andere obstinate kinders jegens hunne auders ter exempele" plus verwijzing in de kosten van het proces.

De beklaagde had het verblijf in de gevangenis duidelijk goed gedaan want hij verkaarde "sich te stellen in de discretie van den reghter, dat het hem leet is dat hij sijne moeder het schuldigh respect niet en heeft bewesen ende dat hij belooft voor het toekomstige diergelijke excessen niet meer te sullen begaen".

De uitspraak van de rechter is me onbekend.

Of het huwelijk doorgegaan is kunnen we ook niet mededelen daar de parochieregisters van Herzele niet gedeponeerd zijn in het rijksarchief.

Dat: "De leefwereld van de plattelandsbevolking courant verstoord werd door financiële zorgen en beslommeringen, door generatieconflicten en door botsingen tussen jongeren onderling" (4) wordt echter door bovenstaand verhaal enigszins aangetoond.

Van Isterdael H.

(4) Vandenbroeke, o.c., p. 48.

Bijvoegsel bij "HET LAND VAN AALST", jg. XXXIII, 1981, nr. 4-5.

Betreft rechtzetting bij het artikel van S. De Feyter "De Bende van Jan de Lichte".

Bij het stellen van hogergenoemd artikel werd door de auteur nagelaten de bijdrage van D. Lamarcq, De Bende en Jan De Lichte, in: Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1977-'78, pp. 1-64 te vermelden.
Deze publikatie vormde nochtans in ruime mate de basis van hoofdstuk 4 en 5 van hogergenoemd artikel.

S. De Feyter.

HET HARAS VAN 1754

In zijn "Geschiedenis van de Landbouw in België", een standaardwerk dat van een ongemene belezenheid getuigt, behandelt Paul Lindemans vrij uitvoerig de officiële interventies om het eigen paarderas te veredelen. Terecht heeft hij erop gewezen dat de achttiende-eeuwse bemoeiingen van de centrale overheid en van de Vlaamse kasselrijen niet zozeer waren ingegeven om de boeren terwille te zijn. Die hadden er trouwens niet om gevraagd. Integendeel, ze stonden erg wantrouwig tegenover die inmenging van bovenuit.

Er was immers een reukje aan de ingrepen van beide instanties. *"Onze provincies fokten goede en gewilde werkpaarden, doch niet het toenmaals gezochte modepaard van de rijkelui: sierlijke carrossiers en flinke rijpaarden... De regenten van de Vlaamse kasselrijen trachtten door het uitvaardigen van allerlei reglementeringen, de landbouwers dergelijke paarden te doen kweken en op de markt te brengen, en zulks door inheemse merries te doen kruisen met uitheemse hengsten van fijn ras. De regering van haar kant dacht aan de remonte (1) van de keizerlijke legers... en hoopte dat Zuid-Nederland het voornaamste remontegebied van het keizerrijk zou worden voor grotere dravers" (2).* In deze passus legt de auteur meteen de diepere beweegredenen van de overheid bloot.

Met de bedoeling door dergelijke kruisingen ideale leger-, koets- en rijpaarden te fokken, worden zowat overal vreemde hengsten aangekocht: in Holland, Friesland, Holstein, Hannover, Denemarken en Engeland. Ze worden verspreid gestald in steden en dorpen. Zowel de gehele opzet van de officiële instanties als de afzonderlijke standplaatsen van de hengsten is men *"haras"* gaan noemen, een woord dat gewoon "paardenfokkerij, stoeterij" betekent (3).

Deze inleiding is geen aanloop om de geschiedenis van het haras te herschrijven. Paul Lindemans heeft het maar al te goed gedaan en in een breed perspectief. Maar we kunnen een gaatje

(1) Remonte: jaarlijkse aanvulling van paarden bij de bereden wapens om de onbruikbaar gewordene te vervangen (Van Dale).

(2) P. LINDEMANS, De Geschiedenis van de Landbouw in België, Deel II, blz. 306 en vv.

(3) Haras: emprunté à l'arabe "faras" (cheval), avec extension du sens, terme d'éleveurs ou de marchands de chevaux, venu par le gascon qui change 'f' en 'h' (A. DAUZAT, Dict. Etym.).

dichten. De auteur vroeg zich immers af of er in de kasselrij Aalst iets in huis was gekomen van de ordonnantie van 1754, een onzekerheid die grif te verklaren is: de bundels met haras-archief laten daaromtrent niets los. Wie het verloop van dit experiment op het spoor wil komen, moet immers naar de processenbundels van het kasselrijarchief. Een vriend gaf ons die tip. We hebben er dankbaar gebruik van gemaakt en vastgesteld dat vernoemd haras wel degelijk officieel is geweest. Deze nieuwe bron laat ons toe het octrooi van 1754 nog even door te lichten en de oorzaken op te sporen die leidden tot onwil en verzet, en tot het roemloos opdoeken van het haras. Zodat het gaatje gedicht is.

Het Octrooi van 8 juli 1754

Hoelang de gedeputeerden van de Kasselrij Aalst reeds met het idee speelden in eigen gewest een "haras" met vreemde hengsten in te richten naar het voorbeeld van hun collega's uit het Brugse Vrije en de Oudburg, is een open vraag. De eerste schuchtere poging dateerde van 1718, maar strandde al in 1719 (4). Hoogstwaarschijnlijk omdat ze ook toen door wantrouwige en weerbarstige boeren was gekelderd.

Een kleine veertig jaar later schijnt het menens. Tijdens het eerste semester van 1754 hebben de gedeputeerden een akkoord uitgedokterd met MERTEN HENNAU, akkoord dat te Brussel werd bekrachtigd op 8 juli (5). Het motief is "*het aenqueken van goede peerden... soo voor den dienst van Haere voors. Majesteijt, als voor het gerief van het publieck*". Vrij aardig uitgedrukt. In een realistischer terminologie kan men zeggen dat bij de initiatiefnemers de bedoeling primeerde, door kruising van in- en uitheems ras, paarden te kweken die beter beantwoordden aan de eisen die het keizerlijke leger stelde. Nevenbedoeling was "het publiek" ter wille te zijn. Daartoe kon men moeilijk de boeren rekenen die er zo fel tegen gekant waren. Veeleer de gedeputeerden en andere rijkelui die in statige herenhuizen woonden met brede portieken, er een koets op nahielden en hoopten dat deze maatregel ertoe zou leiden in eigen streek geschikte en goedkoper koetspaarden te fokken.

De tweede alinea behelst de kern van de overeenkomst: "*Den onderschreven Martin Hennau presenteert te onderhouden t' sijnen coste voor eenen termijn van thien volgende jaeren, ten dienste van de Lande van Aelst, twintigh inxte-peerden, ten deele Deinsche, Hannoversche, Holsteinsche, Friesche ende Holland-*

(4) P. LINDEMANS, o.c., blz. 309 - 310.
(5) R.A.G., Kasselrij Aalst, nr. 450.

sche peerden, van seventhien tot negenthien handen hoogh (6), om te bedecken ende bedienen de meire-peerden van den selven Lande, om alsoo naer exempel van die van het Brugsche Vrije, van het Ouderburgsche, ende menige andere te becommen een ras van peerden die dienstigh sijn soo voor den landts-man, om sijne lande te cultiveren, ende t'sijnen grooten proffijte te vercoopen, als voor de remont-peerden van haere keijserlijcke Majesteijt..."

Twintig hengsten van vijf verschillende rassen, vermoedelijk vier van ieder, en zeker niet van het kleinere type, want de vereiste schofthoogte dient te schommelen tussen 1,64 m en 1,74 m. Om voor de boeren de pil wat de vergulden, belooft men hun een ras van paarden best geschikt voor landarbeid en met een hogere verkoopswaarde. Het venijn zit echter in de staart: het eerste doelwit is het fokken van remontepaarden voor de keizerlijke legers.

In het akkoord dat over tien jaren loopt, worden nog acht contractuele condities opgesomd. Zo moest Hennau persoonlijk de hengsten uitkiezen en kopen *"t'sijnen coste"* binnen de voormelde landen of streken; een attest meebrengen dat de dieren wel degelijk ter plaatse waren aangekocht, samen *"met een portrait van ieder, aldaer bij eenighe publiecke persoonen te maecken"*, m.a.w. een volledige beschrijving van iedere hengst: grootte, kleur, leeftijd, lichamelijke kenmerken en dies meer. Op papier alvast strenge voorwaarden.

In september, ten laatste in oktober 1754, moeten de hengsten in Aalst gestald staan. Ze mogen geen enkele arbeid verrichten tot wanneer de tijd zal aanbreken om de merries te bedienen. Op dat ogenblik zullen ze verspreid gestationeerd worden in nog aan te duiden gemeenten van de Kasselrij. Zodra de dektijd voorbij is, moeten de dieren alweer naar de Aalsterse stal in volledige rust. Om de zes maanden zullen ze gekeurd worden door bekwame deskundigen. Wordt er een afgekeurd, dan zal de jaarlijkse tegemoetkoming vanwege de Kasselrij voor dat paard vervallen, tot wanneer de contractant een nieuw en aanvaard exemplaar heeft aangekocht.

Bij het lezen van de vierde clausule wanen we ons haast in de twintigste eeuw. Als deze conditie inderdaad naar de geest en de letter werd uitgevoerd, staan we voor de allereerste landbouwkundige voordrachten van dorp tot dorp binnen het Land van Aalst, want Merten Hennau *"verobligeert sigh jaerlijcx te doen den tour*

(6) Het gaat hier wel om de oude lengtemaat 'handpalm' of gewoon 'palm', de breedte van een hand aan de binnenzijde, later gesteld op 10 cm (Van Dale). Volgens P. Lindemans was een oude palm iets minder dan 10 cm. Een paard van 16 palmen (schofthoogte) meet nagenoeg 1,55 m. (P.L. o.c., blz. 325). Een palm is aldus ± 9,68 cm.

van den Lande van Aelst, tot het geven van goede instructie aen de boeren, hoe ende op wat maniere sij hunne meirien moeten onderhouden, ende hunne veulen quecken ende nourieren, om alsoo te commen tot het effect gedesireert".

De financiële inbreng vanwege de Kasselrij voor het onderhoud van de hengsten bedraagt 20 p.gr. per jaar en per kop, zolang de dieren de zesmaandelijkse keuring met succes doorkomen. De palfrenier - hier vermoedelijk de verantwoordelijke knecht in ieder stationnement - ontvangt van de eigenaar van de merrie 7 stuivers "*voor de monte van den inxt*". Van zijn kant is dezelfde eigenaar aan Hennau één pattacon verschuldigd als er een veulen wordt geboren.

Absoluut zeker van de goede afloop van de onderneming schijnen de gedeputeerden toch niet te zijn. Ze behouden zich het recht voor het aantal hengsten vrijelijk te vermeerderen of te verminderen, als binnen de vastgestelde termijn van tien jaren mocht blijken dat het experiment tot een succes uitgroeit ofwel een flop wordt, wat mede insluit dat de onderhoudsbijdrage vanwege de overheid zou toe- of afnemen. Wordt het een stoeterij van 30 dieren, dan krijgt Hennau nog de zorg over drie Spaanse en drie Engelse hengsten te zijnen laste, met een grootte van 16 tot 17 palmen. Blijft het bij 20 stuks, dan dient hij slechts één van ieder ras te onderhouden. Vermindert het aantal evenwel tot 15 of 10 stuks, dan zal het onderhoud van de twee andere ten laste van de Kasselrij vallen, tenminste zolang als de heren het raadzaam vinden ze te behouden.

Dit punt van het akkoord maakt voor het eerst melding van de aanwezigheid van een Engelse en een Spaanse hengst. Ze werden niet vernoemd in de reeks van de nog aan te kopen dieren en Hennau krijgt er ook geen onderhoudsgeld voor. Waaruit men kan afleiden dat hij ze reeds in zijn bezit had, al dan niet in overleg met de Kasselrij. Op te merken valt dat ze later niet worden uitgezet in de diverse standplaatsen op het platteland. Ze blijven in de Aalsterse stal, vermoedelijk ten gerieve van rijke stadsgenoten die rij- en koetspaarden wensen te kweken.

Aan het eind van de overeenkomst staat de beslissing te lezen die alle paardeboeren kwaad bloed zal zetten. Het is gedaan met de traditionele vrijheid om met hun paardige merries te gaan waar het hun goeddunkt. "*Niemandt van desen Lande sal zijne meirien laeten bedienen als van de voorseijde inxten, tot welcken effecte d'heeren Gedeputeerde een mandement sullen uijtgeven*". (Die aangekondigde toelichting volgt op 31 jan. 1755). Het ziet ernaar uit dat de gedeputeerden met deze maatregel wat verveeld zaten.

Hij werd voorzichtigheidshalve naar achteren geschoven en vormt de kortste alinea van het hele stuk.

Tenslotte belooft de Kasselrij aan Hennau een voorschot van 500 p.gr. na de levering van de eerste tien hengsten, voorschot dat binnen de tien eerstvolgende jaren zal worden gekort op het toegezegde onderhoudsgeld. Het contract wordt naar Brussel gestuurd met het verzoek het te willen "*aggreeeren ende approberen*" en boeten te voorzien voor landbouwers die hun merries toch door inlandse hengsten zouden laten dekken. Na advies van de Raad van Vlaanderen geeft Brussel zijn zegen en wil dat het akkoord punctueel wordt nageleefd. Het vestigt nochtans de aandacht van de gedeputeerden erop dat Hennau een toereikende borgstelling moet garanderen. "*Voorts verbiedt Haere Majesteijt aen alle inwooners van den Lande van Aelst sich te bedienen van andere inxten*" op straffe van een boete van 50g., zowel ten laste van de hengsthouder als van de eigenaar van de merrie. Ondertekend te Brussel op 8 juli 1754. Nu kon men in Aalst voorgoed van start gaan. Hun "haras" had de officiële goedkeuring gekregen.

De Bekendmaking op 31 januari 1755

Zes maanden verlopen voordat de Kasselrij de gemeentebesturen op de hoogte brengt van de genomen beslissing, al zal de kern van de zaak reeds een tijdje mondgemeen zijn geweest. Dit uitstel houdt allicht verband met de vrij moeilijke opdracht voor M. Hennau die twintig hengsten in hun land van herkomst diende te kopen. Die reizen naar Holland, Friesland, Holstein, Hannover en Denemarken waren toen een hele onderneming. Als de Aalstenaar zijn taak consciëntieus heeft volvoerd, overal terplaatse is geweest en de vereiste attesten heeft meegebracht, kunnen aankoop en vervoer wel enkele maanden in beslag hebben genomen.

Op 31 jan. 1755 is de verordening klaar. De affiches worden gedrukt en verzonden naar alle schepenbanken van de Kasselrij. De inhoud moet openbaar worden gemaakt "*op eenen sondagh naer den goddelijcken dienst ende geafficheert te worden ter plaetse ordinaire*". Wat betekent dat de lokale officier na de hoogmis de tekst moest voorlezen op de stoep van pilorijn of schepenhuis, of voor de kerkdeur, en nadien de aankondiging aanplakken op de gewone plaats (7).

De affiche brengt niet zoveel nieuwe elementen. De twintig buitenlandse hengsten zijn aangekocht en het verbod blijft ge-

(7) R.A.G., Kasselrij Aalst, nr. 1830, waaruit alle volgende gegevens werden geput.

handhaafd merries uit het Land van Aalst door inheemse hengsten te laten bespringen. De boete voor iedere inbreuk blijft 50 g. *"soo tot laste van degene den hengst hebbende gefourniert, als tot laste van den genen sijne merrie daer van hebbende laeten bedienen"*. Een derde van dit boetegeld gaat naar de aanbrenger van de overtreding, een gemene streek die judassen moet kweken. Een ander derde komt de benadeelde Hennau ten goede, de rest strijkt de Kasselrij op.

In een poging om de eigenaars van paarden gunstig te stemmen, wordt het hoofdmotief over het haras-experiment zorgvuldig verzwegen. Geen gebenedijd woord over het kweken van legerpaarden, een doelwit waarmee de gedeputeerden wél uitpakten, toen ze naar Brussel schreven. Nu ze zich tot het eigen volk richten, schijnt er maar één beweegreden meer te zijn *"om door dien middel te besorghen vigoureuse wel gemaeckte ende peerden van grooten prijs"*. Zoals alle doorgewinterde politici laten ze alleen los wat ze kwijtwillen.

Volstrekt nieuw in deze bekendmaking is de opsomming van de toekomstige standplaatsen: Aalst, Voorde, Geraardsbergen, Zegelsem, Nukerke, Velzeke, Oosterzele, Gavere, Woubrechtegem en Wichelen. In deze volgorde komen ze op de affiche voor. Twee hengsten in iedere stad of gemeente. Om de veertien dagen zullen de dieren worden verstald, allicht om de keuzemogelijkheid te verhogen. De palfrenier zal 1 schelling ontvangen *"voor iederen spronck"*, Hennau 8 sch. *"voor den dienst"*. Het dekseizoen 1755 kan nu ingaan. En zien hoe de boeren reageren.

Wellenaars in overtreding

Anderhalf jaar gaat voorbij zonder echo. Dan gaan de poppen aan het dansen. Dat anderhalf jaar vertegenwoordigt de dekseizoenen 1755 en 1756, al kan het laatste nauwelijks meetellen. Een merrie draagt immers elf maanden zodat er in mei 1756 nog geen veulen kan zijn van hetzelfde dekjaar. Haast gelijktijdig gaan nu de stemmen op van misnoegde boeren en van een verongelijkte Hennau.

Allereerst is er de ongedateerde aanklacht van Merten Hennau, gericht tot de gedeputeerden van de Kasselrij, i.v.m. een viertal landbouwers uit Welle die in strijd met de verordeningen hun merries door inheemse hengsten lieten bedienen. Op 5 mei 1756 worden ze *"gecallengeert"* door de prinselijke officier Emanuel Carrez die proces-verbaal opmaakte. Het ging om Jan Roelant, Pieter Claes, Joseph Schouppe en Franciscus Cooman. De eerste had drie veulens van drie merries, de anderen ieder één veulen.

Wie de boeren had verraden, vermeldt de brief natuurlijk niet.

Dat was inderdaad tegen de wettelijke voorschriften. Hennau die zich beroept op zijn octrooi van 8 juli 1754 en op de stipulaties van het plakkaat van 31 jan. 1755, verzoekt de heren de overtreders in rechte te willen vervolgen, hen te veroordelen tot de proceskosten en de voorziene boetes te bekrachtigen. Voor Jan Roelant gaat het om een bedrag van 150 g. voor de andere om 50 g. ieder.

De eerste reactie van de gedeputeerden schijnt voor de eiser gunstig te zijn geweest. Onderaan het rekwest noteerde hun president F. van Wambeke dat hij *"alle publicque persoonen"* machtigt om de schuldigen in te dagen. Uit de geciteerde bundels kan niet worden uitgemaakt of dat ook is gebeurd en of de overtreders werden veroordeeld tot het betalen van de geëiste boetes. Best mogelijk dat alles in de doofpot terechtkwam, want de aanklacht ligt naast een tweede die een heel andere klok laat horen. Ze gaat uit van een aantal schepenbanken in de onmiddellijke buurt van Welle en is haast gelijktijdig met de eerste verstuurd. Over Gent bereiken beide de keizerlijke administratie te Brussel, waar ze op dezelfde dag worden gelezen en van een noot voorzien. Men schreef toen 26 juni 1756.

De andere klok

Wie denkt dat de aangeklaagde boeren van Welle met hangende oren bij de pakken gaan zitten en goedschiks de boetes betalen, heeft het mis voor. Ze bijten van zich af. Ze slaan terug, vrank en hard. Van aangeklaagden worden ze aanklagers. Ze spannen hun gedupeerde merries voor wagen of koets en rotsen de naburige dorpen af op zoek naar steun voor hun actie. Lang hoeft hun pleidooi niet te zijn. Nergens is de ordonnantie van 31 jan. 1755 in goede aarde gevallen en overal is men diep ontgoocheld over de buitenlandse hengsten. Het is een koud kunstje om zelfs de burgemeester en schepenen van Welle, Liedekerke, Denderleeuw, Denderhoutem, Okegem en Erembodegem warm te maken, want overal regent het klachten. Het zijn trouwens dezelfde gemeentebesturen van wie het officiële verzoekschrift, gericht *"aen de Keyserinne ende Coninginne"*, uitgaat.

Hoe luidt hun argumentatie? Ze herinneren aan de verordening van 31 jan. 1755 en aan het verbod hun merries te laten bedienen door inheemse hengsten, *"alles nochtans ter groote schaede, intrest ende totale ruine van de insetene vanden ghemelden lande."* Nooit hebben de boeren vroeger geklaagd *"over het queeken van hunne inlantsche peerden, ende daer sij altijdt hun*

werck loffelijck daer mede hebben ghedaen ende ten allen tijde gequeeckt schoone cloecke peerden van grooten prijs". De jongste maatregel is genomen uit zucht naar *"pure nieuwigheijt"*, *"tot grooten intrest (8) ende overlast van de inwoonders der voorschreven prochien"*.

Om hun boude bewering kracht bij te zetten, pakken ze uit met een verbijsterende statistiek. Als men hun getuigenissen mag geloven, is het experiment met de vreemde hengsten een flop geworden en zijn de boeren de dupe. In Erembodegem wordt verklaard dat men vroeger gewoon was *"jaerelijcx te queecken van onse inlantsche engste peerden tot 43 veulens en als nu bevonden wort maer twee te sijn van de ingebrachte engsten"*. In Welle kweekte men voorheen jaarlijks 15 à 20 veulens, nu geen enkel. Iddergem zakte van 25 tot 30 veulens naar één of twee in 1756. Liedekerke van 14 tot 15 naar één of twee, Denderleeuw van 20 à 25 naar twee. Denderhoutem - een dorp van meer dan 1.000 bunders groot - daalde van een vroeger gemiddelde van 60-70 naar drie, en Okegem van 12 à 16 naar het nulpunt. Een echte katastroof.

Ten overvloede blijkt hieruit dat de vreemde hengsten, ingevoerd op last van de gedeputeerden en *"onbequaem tot het bespringhen der merrien"* een ramp voor de inwoners zijn geweest. Het gaat dan ook niet op dat mensen die dergelijke *"onbequaemheijt"* hebben vastgesteld en hun merries door lokale hengsten lieten bedienen, *"hun voorder belast ende beswaert vinden tot betaelinghe van de penen en boeten"*. Dat wordt als onrechtvaardig aangevoeld. Om al deze redenen verzoeken dezelfde gemeentebesturen het verbod van 31 jan. 1755 op te heffen en het land opnieuw *"te stellen in de voorige libertijdt van het queecken der veulen door hunne inlandsche ende bequaeme engsten als sijnde tot het ghemeijn best"*.

De brief wordt ondertekend door J.B. 't Kint, agent. Daarna volgen de handtekeningen van de gemeentelijke afgevaardigden, uitgezonderd van Erembodegem. Vermoedelijk burgemeesters of schepenen van de onderscheiden dorpen. Voor Welle waren dat: Judocus Eeman, François Roelants en Joseph Schouppe. Voor Denderleeuw: Lenaert Steppe, Benedictus de Schrijver, Judocus Asscherick en Michel van Ginderdeuren. Voor Iddergem: J.B. van Santen, Jan Diericx, Pieter de Leeman, Adriaen van der Kelen, Jan Hagheman, Judocus Sonck en Josephus Roelants. Voor Okegem: Jan Heyndericx, Pieter Asschericx, Henricus Covens en Cornelis

(8) "Intrest" in zijn oude betekenis van 'schade' (Verdam).

Baijens. Voor Liedekerke: Jan van Londersele, Jan van Nigen en Adriaen van Gijseghem. Voor Denderhoutem: X. de Sadeleer, François Gijsels, Jan Wijnant, Adrianus Goossens, Jan van den Berghe, Joannes Baijens en Adriaen van Muijlem.

Het is waar dat overdrijving schering en inslag was in soortgelijke rekwesten en dat men de aangehaalde cijfers en verhoudingen met een korrel zout dient te nemen. Dat neemt niet weg dat het haras van 1754 een faliekante onderneming is geweest. De oorzaken ervan ontsluieren is wat anders. Waren de hengsten ongeschikt, overwerkt, te oud of mangelde het aan een tikkeltje wederzijdse genegenheid tussen dieren van verschillend ras? Hoe ook, reeds gromt het verzet in de dorpen tussen Aalst en Ninove. Zeven gemeentebesturen hebben zich voor de wagen gespannen. Straks rommelt het over het hele Land van Aalst.

Brussel kan het verzoekschrift van zeven gemeentebesturen die met statistisch feitenmateriaal aanrukken, zomaar niet naast zich neerleggen. Hun zaak wordt behandeld op 26 juni 1756, samen met het rekwest van Hennau. Tenslotte stuurt men de twee dokumenten naar Gent, met een begeleidende brief waarin wordt aangedrongen om de gedeputeerden van het Land van Aalst terzake te horen en dan advies te verstrekken: "*nous vous envoions la requete que nous a été présentée de la part des gens de Loij de Welle et Idderghem, afin qu'après avoir oui sur son contenu les deputes des deux villes et paijs d'alost et autres qu'il appartient vous nous ij rendiez votre avis*". De processtukken laten niets los over de houding en het oordeel van de Aalsterse gedeputeerden, maar het is niet moeilijk hun mening te gissen. Ze blijven hun experiment stug verdedigen. Dat blijkt uit het proces dat volgt.

Een lopend vuur

Want de tijd gaat snel en de tegenstellingen worden niet bijgeschaafd of bijgelegd, maar aangescherpt. De gedeputeerden blijven halsstarrig op hun stuk en eisen dat de boetes worden uitbetaald. De tegenpartij van haar kant slaapt niet. Het verzet dat zich aanvankelijk alleen in zeven gemeenten manifesteerde, neemt uitbreiding als een lopend vuur. Over het hele Land van Aalst gaat het protesten regenen. Het komt tot een proces in regel, waarin de gangmakers van de paardeboeren eisende partij zijn. Ze hebben procureur De Vinck onder de arm genomen, terwijl de gedeputeerden een beroep doen op procureur De Graeve. Op 17 juli 1756 heeft de eerste zitting plaats. Aanklagers zijn niet alleen de bewindslieden uit de zeven gemeenten die de zaak op gang brachten, maar ook de burgemeesters, schepenen en notabelen uit

Scheldewindeke, Balegem, Moortsele, Schelderode, Bottelare, Munte, Melsen, Baaigem, Oosterzele, Landskouter, Gontrode, Serskamp, Wichelen, Gijzegem, Lede, Gijzenzele, Merelbeke en Gavere.

De eerste zitting is niets meer dan een kennismaking met de respectieve standpunten. Ook tijdens de tweede die op 4 augustus plaatsgrijpt, komen er geen nieuwe elementen aan bod. We noteerden alleen dat de raadsman van de gedeputeerden beweert dat *"het etablissement van de enxtepeerden... met kennisse van saeken bij de Majesteijt is gehoctroyeert ende vervolghens niet en can vernietight worden"*. Op de koop toe daagt hij de tegenpartij uit haar losse beweringen met argumenten te staven. Ten andere, zelfs in dat geval, is hij nog altijd in staat het nut van het haras te laten uitschijnen.

De notulen van de derde zitting op 9 september zijn meer relevant. Ongetwijfeld om te bewijzen dat het anti-harasverzet het hele Land van Aalst omspant en dat men overal sputtert tegen deze inbreuk op het gewoonterecht, hebben de promotoren van de beweging de schare van hun aanhangers opnieuw aanzienlijk weten te vergroten.

"Insetene en Landtslieden", uit Smetlede, Impe, Mere, Dikkelvenne, Hundelgem, Roborst, Rozebeke, Elst, Sint-Blasius-Boekel, Wijlegem, Munkzwalm, Strijpen, Sint-Goriks-Oudenhove, Erwetegem, Gentbrugge en Lemberge zijn de rangen komen versterken, samen met nog andere inwoners uit reeds vroeger geciteerde dorpen. Ze hebben een eigen verzoekschrift opgesteld en ondertekend. Het wordt ter zitting ingediend. De namenlijst van meer den 200 paardeboeren en smeden moet indruk hebben gemaakt. Ze vertegenwoordigden het kruim van de boerenmaatschappij. Wel valt het op dat geen enkel dorp uit de streek Ninove-Geraardsbergen op de lange lijst voorkomt. Een uitleg daarvoor is er blijkbaar niet. Hield men er daarginds een andere mening op na of was niemand aangesproken?

Het nieuwe verzoekschrift bevat ook nieuwe gegevens. De ondertekenaars zijn van oordeel dat de veulens *"voorts commende door de bedieninghe der selve vremde engxt peerden ter causen van hunnne teirigheijt (9) niet wel bequaem en connen sijn, soo tot het doen van de culture van de swaere ende stijve landen, als zijn de gonne van den Lande van Aelst, als tot het waegenen van hun mest op de selve, het vervoeren der waeren naer de mercten, langhst de quaede straeten, in den gemelden Lande abondant lig-*

(9) "Teirigheyt": "tengerheid" (Verdam).

gende, ende vervult. met menighvuldighe doolaeghen (10) ende potaert beirghen, van den anderen kant om dat men bij experientie maer al te veel heeft bevonden dat de inlantsche meirie peerden bedient sijnde door de selve vremde Engxt peerden, seer weijnigh veulens hebben voorts ghebracht, soo danigh dat in desen Lande t' sedert het voorseijde etablissement.. grooten excessiven minderen nomber veulens als voorgaendelijck geworpen sijn, waer door d'insetenen... buijtten staet staen ghebracht te worden om de culture ende lantbauwerije behoorlijck te continueren... De veulens die er toch van voortkomen zullen maar *"teire cleijne peerden"* zijn en maar *"ten cleijnen prijse"* verkocht kunnen worden; terwijl er vroeger *"door de bedieninghe van de inlantsche engxst peerden van de inlantsche meirie peerden altijts sijn voorts gecommen eene abondantie cloecke ende wel gemaeckte peerden van grooten prijs soo danigh datter daer van menighmael sijn vercocht van dertigh ende meer ponden grooten"*. Ze attesteren dat de merries vroeger *"ten appaisemente van een ider ende met goet succes altijt sijn beproeft ende bedient gheworden ten hove... door cloecke ende wel gemaeckte engxst peerden, ten hoogsten voor veertigh a acht en veertigh stuijvers voor ider veulen, sonder aen voorderen cost ofte last verobligeert te sijn"*.

Een totaal van 252 geïnteresseerden uit alle hoeken van de Kasselrij ondertekent dit jongste bezwaarschrift en schaart zich aan de zijde van hen die het eerst uit hun schulp kwamen. Alle handtekeningen staan niet samen onder dezelfde tekst. Eigenlijk telt men zes bijlagen, zes verzoekschriften, uitgaande van diverse kantons, met een haast identieke basistekst, soms wat ingekort, en afgesloten met de signaturen van de plaatselijke supplianten. Procureur De Vinck zal hun wel op het hart hebben gedrukt dat zes afzonderlijke rekwesten meer indruk op het hof zouden maken dan één. Daardoor komt de geografische gespreidheid van het verzet ook in een klaarder daglicht te staan (11).

Dank zij de laatste reeks verzoekschriften is het aantal gemeenten waar protest opklinkt, opgelopen tot 50. In 25 ervan is het gemeentebestuur solidair. Alleen bezuiden de lijn Ninove-Zottegem is er geen echo van enig verweer. Mogelijk hadden de gangmakers van de protestactie die streek niet kunnen bewerken.

(10) = "Dolage, doodlage": moerassig of drassig stuk grond; plaats waar de bodem niet vast is (Van Dale); moeras, slijkpoel (Verdam). De omschrijving bij Kiliaan leidt ook tot de betekenis "kwelmgrond".

(11) De namen van de ondertekenaars vindt u in de bijlage.

Het Haras bloedt dood

Het schijnt trouwens niet nodig te zijn geweest. Ook zonder de hulp van de dorpen uit Zuid-Oostvlaanderen werd de actie een volledig succes. De groeiende ontevredenheid en de sluwe tactiek van de boeren zorgden voor positieve resultaten. Wanneer op 28 september de kwestie een vierde maal voorkomt, zijn noch de gedeputeerden, noch hun raadsman komen opdagen. Ook tijdens de vijfde zitting op 23 oktober is er niemand van de rescribenten te bekennen. Ze zien geen brood meer in de hele zaak en voelen zich verslagen. Niet te verwonderen dat de verweerders het ook op 22 november laten afweten. Waarom hen nogmaals indagen, meent de voorzitter, als het haras in werkelijkheid al een hele tijd is opgedoekt: *"soude oock noodeloos wesen, gemerckt het etablissement van over lange cesseert"*. Waaruit we gerust mogen opmaken dat niemand zich nog zorgen maakte om de ordonnantie van 31 jan. 1755.

De boeren hadden hun slag thuisgehaald. In Welle ontsprong de eerste vonk van het verzet. Het werd een vuur dat oversloeg van dorp tot dorp. Hoogstwaarschijnlijk was het protest gerechtvaardigd en niet een gevolg van redeloos traditionalisme. Twaalf jaar lang laten de gedeputeerden alle verdere pogingen varen, maar in 1768 is het weer zover. Van 1774 tot 1781 kweekt men alleen nog van grote, rasechte, Engelse hengsten. Ditmaal met de zegen van de boeren. Want wanneer de gedeputeerden in 1781 het haras likwideren, zijn de rollen omgekeerd. Nu zijn de boeren kwaad om de sluiting en reageren vrij agressief. Het is een onrechtstreeks bewijs dat ze het ook vroeger bij het rechte eind hadden. Maar die geschiedenis leest u beter bij P. Lindemans.

BIJLAGE

We hebben even geaarzeld de namen van de vele ondertekenaars te publiceren, maar omdat ze van belang kunnen zijn voor genealogen en lokale geschiedvorsers, en omdat er een groot deel van de aanzienlijke pachtersgeslachten uit het Land van Aalst in te kijk staat, deden we het toch.

De eerste brief die op 9 sept. 1756 wordt neergelegd, is ondertekend door Erasmus van Oudenhove, Adriaen en Judocus Vermassen uit SMETLEDE; Martinus Blondeel en Pieter Dont uit IMPE; Gijselbrecht van Eesvelde, Pieter de Winne, Pieter de Beul, Judocus van Wesemael, Adriaen Bayens en Josephus de Meij uit SERSKAMP; door Pieter-Anthone van Steendamme, P.V.F. Hou-

wermeir, Joannes Baeyens, Livinus Rosiers, S.P. Bayens, Joannes de Bruycker, Pieter Jacobs, Joannes van Houwermeir, Joannes Dalschaert, Adriaen Prop, Judocus Schalck, Judocus Bayens, J.B. Rogman, Adriaen Vergeylen, Jacobus Luycks, Pieter van Wesepoel, Adriaen Wesemael, Gillis de Wilde, Nicolaes D'haese en Peeter-Anthoon Eeckhault, allen uit WICHELEN; door J.B. de Boeck, Judocus van der Snickt, H. van Landuyt, Lieven Annaert, Carolus van den Berghe en J.B. van der Meulen uit LEDE; door Pieter Callebout, Judocus de Luyck, Judocus Haek, J. Haek en Simon de Rijcke uit MERE; door Jan de Vuyst, N. de Wicheleir en Engel Lanckman uit ERPE.

Het tweede rekwest werd gesigneerd door Charles Michiels, J.B. Michiels, Judocus de Clercq, J.B. Stevens, Christiaen van Achter en Pieter d'hurter uit VELZEKE; door Pieter Moersant (peerdesmet), Inghel Schepens, G. van der Bruggen, J.F. van der Bruggen en Joannes Schepens uit DIKKELE, door Jaspart Wandel, Jacobus van der Donckt, J.B. de Banck en P. Clercq uit HUNDELGEM. Voor ROBORST tekenen Jooris Buysse, Pieter-François Colbrant, Pieter-Fransies Throbbel en Livinus de Smet; voor ROZEBEKE Judocus van der Linden, H. van Copenolle, R. van Wambeke en Judocus de Roeck; voor ELST: P. Fr. van der Linden, Franchies van Oorteghem, Frans van den Merghel, Pieter Verscheuren, Judocus van der Linden (smet) en Blasius van Truner (?); voor SINT-BLASIUS-BOEKEL: Jan Matthijs, Adriaen van Heddeghem, J.B. Coppens, Jacobus Nemegeersch en Philippe de Ruyver; voor WIJLEGEM: Pieter van Damme, Francies van der Haeghen en Arnoldus Toebe; voor MUNKZWALM: Joannes Boembeke, L. van Heddeghem, Laureyns van Mensbrugge en Joannes de Groote; voor STRIJPEN: Andries de Meyer, Jan-Fr. Merchiers, Francis Moreels en Albertus de Coninck; voor SINT-GORIKS-OUDENHOVE: Adriaen van Damme, J.B. Manssens, Judocus de Clerq en Pieter van Gansbeque; voor ERWETEGEM: Albertus van Damme, J.C. van der Massene, Jan van der Eecken, Pieter Provenier, Jacobus de Beloij (smet tot sotteghem), Philippus Troubleyn (peerdesmet tot Velseque).

De derde bijlage weegt van de handtekeningen. GENT-BRUGGE: Antoine Joseph Delbecq (smet), Pieter Bauwens, Jan de Buck, Louis de Guchteneere, Frans de Meij, Jan de Meyere, Jan de Guchteneere en Guilliaume de Buck. SCHELDERODE, BOTTELARE, MUNTE: F. Backaert (smet), J.B. van der Haeghen, Sebastiaen de Vriese, Constantinus van der Haeghen, F. Haesebeyt, J.F. van der Eecken, Pieter van Boxtaele, Christ. van der Burgh, Anthone van Belle, J.B. Tirick, Joannes Kellens, Geeraert

Temmerman, Pieter van der Cruyssen, Lieven Bracke fs. Joos, Lieven van der Scheuren fs. Jans en Ferdinand Hebbelynck. SCHELDEWINDEKE, BALEGEM en MOORTSELE: Jan van Boxtaele, Pieter-Fr. van de Putte, Lieven de Wulf, C. Bekaert (smet), Judocus van de Putte, Carel Michiels, J.B. de Vos, Jacobus Herens, Pieter-D. Meerschaut, Joos van der Smessen, Pieter de Wulf, Jan Jansgeers, J.B. Dierens (smet), J. de Smet en Pieter de Braenter. LAND VAN GAVERE: Pr. de Timmerman, Alexander van den Haute, Pieter de Raedt, Pr. P. Coppenolle, P.F. van de Velde, Egidius van de Weghe, J.F. Codde (MEILEGEM), Martinus de Vos, P. de Noble, Egidius Stevens en Frans van Meerschaut. BAAIGEM: Charles Stevens, Joannes Dhossche, Judocus Polet, Aernout van Achte en Adriaen de Smet. LEMBERGE: Jacobus Braeckman, L. van Gansberghe, Fransies de Wulf, Adriaen de Geyter en Jan van Gansberghe. GONTRODE en LANDSKOUTER: Geleijn Verspeeten, Jacobus van der Eecken, Martinus de Vos, Jacobus de Vreese (smet), Martinus Dammekens, P.L. Vlaminck, Jacobus Janssens en P. de Wilde. MELLE: Carel Ghijselinck, Judocus Roelant, J. van der Sijpt, Bernardus Kellens, Judocus Anneu, Frans de Roker, Franciscus Crul en Joannes Verstraeten. MERELBEKE: Philippe van de Putte, Livinus Hebbe, Livinus Ellegeert, Pieter Janssens, Pieter Brackenier, J.F. Sonneville, J.B. de Guchteneere (smet), Adriaen Thienpont, Frans Baudewijns, L. de Guchteneere, Jacobus Vereecke en Frans van Huffel. MELSEN: Adriaen-Franchies van de Velde, Geeraert Sutterman, J.B. Braeckman, Peeter Velghe en Joannes van der Heggen. OOSTERZELE: J. de Mulder, L.J. van Heddeghem, Jacobus de Mulder, Emanuel Cotjens, Nicolaes Bollantier, Pieter-Livinus Heyse, Pieter-Livinus Schollaert. GIJZENZELE: Joannes Beeckman, P. De Geyter, Judocus de Graeve, Cornelis Sofferau, Geeraert van der Scheuren en Hendrick van der Snaijen.

Het vierde verzoekschrift werd ingekort en ondertekend door Jacobus Rijckaert, Guillaume Beke en Martinus de Vos (DIKKELVENNE); Lauwereyns de Vos, C.J. Sonneville, Jan van der Haeghen (MELLE); N. Volckaert, Pieter van der Druyver (SCHELDERODE); Judocus Bosschem, Adriaen-Franchies Van de Velde, Pieter Velghe en Judocus van de Velde (MELSEN); Pieter-Andries van der Massen (ERWETEGEM); Albertus van Brabant (ALDERHEYLIGHEM SWALME); Pieter de Raedt (NEDERZWALM); Egidius van de Weghe (HERMELGEM), J.F. Codde (MEILEGEM), J. de Bruycher (OOSTERZELE), Judocus de Graeve (GIJZENZELE), Augustinus Noterman en Joanna van Meerschaut (woonplaats niet genoteerd).

Het vijfde rekwest, eveneens ingekort, is slechts door vijf mensen ondertekend. Drie ervan tekenden ook reeds elders. Het zijn Frans van de Putte (GENTBRUGGE), Pieter de Noyette (DIKKELE), Jooris Buysse (ROBORST), Peeter-Fransois Colbrandt (id.) en Judocus de Roock die vier merries door de vreemde hengsten liet dekken en geen enkel veulen kreeg.

De zesde en laatste bijlage werd uitsluitend genaamtekend door tien inwoners van Wichelen die reeds elders werden genoemd. Al bij al zijn een twaalf-dertiental personen die tweemaal tekenden. Een klein misverstand of een kleine poging tot bedrog?

G. Van Herreweghen

TRAGISCHE VAL TE BERCHEM

Een eerste vaststelling bij genealogisch onderzoek in het tijdvak van het Ancien Regime is de vrij summiere gegevens vervat in de begrafenisakten van de parochieregisters. Doorgaans verschaffen deze akten enkel volgende inlichtingen: datum van begrafenis, familienaam en voornaam. Uitzonderlijk krijgen we supplementaire inlichtingen nopens ouderdom, datum van overlijden, burgerlijke stand of doodsoorzaak.

Een dergelijk voorbeeld troffen we aan in de parocheregisters van Ruien (1) d.d. 6 oktober 1778 waar vermeld staat dat Marie Catharine D'hont echtgenote van Petrus Franciscus Polle overleden is en werd begraven. De omstandigheden van haar overlijden vonden we terug in het archief van Berchem (2). Hierin wordt melding gemaakt van een onderzoek dat op gang kwam naar aanleiding van een val uit een appelboom tengevolge van een zgn. "vallende ziekte".

Ziehier het merkwaardig relaas dat echter nog meer vraagtekens doet rijzen betreffende het overlijden van Marie Catharine D'hont:

"Informatie preparatoire gehauden bij leenmannen van den Leenhove der prochie heerlijkheid ende vrijheid van Berchem ten versoeke ende believe van Sieur Pieter Frans Camberlijn Bailliu van deze heerlijkheid cause officie op den aendrags aen hem gedaen van dat Cath^e^ Dhont filia Joos huysvrauwe van Vrancies Pollez inwoonder desen heerlijkheid binnen de prochie van Ruyen opden.. dese maent octobre 1778 is comen 't overlijden gecauseert zo men zegt door eenen val van eene appelboom waerop gedagvaard geeedt gehoort ende geexamineert zijn de naerschreven oorconden die gedeposeert hebben als volgt desen 16 octobre 1778."

"Alvooren Joseph Meerschaert filius Marten oudt omtrent de vijfendertig jaeren geboortigt ende woonachtig binnen de prochie van Avelgem herbergier, kalk ende koollosser ende ander handwerk doende oorconde gedagvaert in eede gestelt ende geexamineert, Tuygt ende deposeert op denselven sijn eedt in onze handen ontloken, dat hij op den 30 der voorleden maent septembre naermiddag omtrent den een uren gecome is binnen de prochie van Ruyen omtrent het brugsken liggende over de straete dicht tegen dhofstede van Frans Pollez tot hetzelve Ruyen onder dheerlijkhede

(1) R.A.RONSE, *D.H.O. Ruien,* nr. 4, f° 549 r°.
(2) R.A.RONSE, *O.G.A. Berchem,* nr. 119.

van Berchem van waer gesien heeft dat Cath^e Dhondt huysvrauwe vanden voornoemde Pollez was klimmende op eenen appelboom waer op den deposant insig selven peijsde dat die vrauwe van denselven boom saude connen vallen hebben ter causen hij wel wiste dat sij onderworpen was aende vallende sieckte, en den deposant nauwelijks hij selve gepeijst hebbende heeft de voornoemde Cath^e Dhondt sien grabbelen ofte aenpacken eenen tack vanden selven boom, en den tack niet connende aenvatten is soo seffens vanden voorschreven boom gevallen met het hooft nederwaerts omtrent de 2 a 3 meter van het bool vanden selven appelboom, alwaer de voornoemde vrauwe bleef liggen sonder te maeken eenige moivement en den deposant ront om hem siende en hij niemand daer omtrent siende ende niet durvende deselve vrauwe approcherende heeft eijndelinge eenige kinderen daernaer toe sien loopen aen de welcke hij deposant seijde dat sij geenen bruit ofte geschreij en sauden hebben gemaekt, den deposant alsdan daer ook bijgaende heeft de vrauwe opgenomen en gehauden op sijnen knien tot dat deselve eenigsins begonste tot haerselven te comen, alswanneer differente ander persoonen ook daerbij sijne gecomen die hem van degemelde vrauwe hebben ontlast en hij gaende tot op de straete dicht daertegen heeft gesien dat de lest bijgecomene apparentie maekten van haer te transporteren in de ceucken van haeren huyse, siende dat het selve niet wel ofte facielijk en gebeurde is hij deposant wederom gekeert en heeft deselve vrauwe onder de oxelen opgenomen en alsoo met hulpe vande omstanders gedraegen in haeren huyse, gheset op eenen stoel, alwaer hij deposant van de omstaenders heeft hooren seggen dat voornoemde vrauwe zedde dat niemant en mag te seggen dat sij op den appelboom geweest hadde, 't eijnden welcken deposant is vertrocken ende eenigen tijdt daernae heeft hooren seggen dat de genoemde Cath^e Dhondt van denselven val is gestorven en desen aengaende niet voorders wetende sluyt sijne depositie de welcke naer prelecture daerbij persisterende en voor reden van wetenschap gevende degone daeruyt resulterende heeft deze onderschreven met sijne gewoonelijck meneg declarende niet te connen schrijven daer alsvolgt X tmercq".

"Marie Cath^e Vanden borre filia Joans huysvrauw van Ph^e Camberlijn oudt omtrent de 28 jaeren geboortig van Ooteghem en woonachtig tot Ruyen onder dheerlijkhede van Berchem naeyster van style oorconde gedagvaert in ende gestelt ende geexamineert Tuygt en deposeert op den selven haeren eedt in onze handen ontloken dat sij op den 30e der voorleden maent septembre van haer huys staende bij dhofstede van Frans Pollez tot hetselve Ruyen

ook onder dheerlijkhedę van Berchem tusschen twaalf en een ure smiddaegs gegaen is ten huyse vanden voornoemde Pollez alwaer deselve huysvrauwe Cath^e D'hondt heeft qualijck vinden sitten op eenen stoel waerbij ook was het dochterken van de weduwnaar Jacobus Nieuwenhuyse die aende deposante seijde dat deselve Cath^e Dhondt van eenen appelboom hadde gevallen en dat sij nog tael nog teeken en was gevende en de deposante aldaer verblijvende en op de gemelde huysvrauwe roepende heeft eijndelinge naerdien een weijnig tot haer selven gecomen was hoorn seggen dat sij moeste sterven ende de deposante haer vraegende waer sij gequetst was antwoorde de gemelde Cath^e Dhondt dat sij hetselve niet en wiste teijnden welcke de deposante de voornoemde huysvrauwe heeft getransporteert tot op haer bedde en siende dat het hoe langer hoe erger gonckt heeft ontboden den heer pastoor tot het beregten deselve twelcke soo seffens is geëffectueert, hebbende naer aldien de genoemde Cath^e Dhondt aene deposante geseijt dat sij van den appelboom gevallen hadde en dat haer herte als teenemael ingestoot was en haer groote pijne dede, ende dat de deposant het selve aen niemant en mogte seggen en desen aengaende niet voorders wetende dan dat de voornoemde vrauwe eenige dagen daernaer is gestorven, soo men segt ten oorsaecke vanden voorschreven val, sluyt haere depositie dewelcke naer prelecture daerbij persisteerde heeft deze nota declareert ook wel is wetende dat deselve vrauwe onderworpen was aende vallende sieckte heeft dese met haer gewoonlijck meneg declarende niet te connen schrijven X tmercq."

"Aldus de voorschreven informatie preparatoire gehauden ende beleedt ter maenisse van Sieur Pieter Frans Camberlijn Bailliu bij ons Sieur Gilles Guillelmus Camberlijn en Judocus Delbecque Leenmannen, den selven Delbecque in d'absentie vanden griffier geauthoriseerd tot het voeren van de penne, voorschreven 16 octobre 1778."

M. DECRITS

LICENTIEVERHANDELINGEN 1980-1981

(Vervolg nr. 4-5, blz. 264)

SCHAUTTEET (A.) en LAMARCQ (D.). *Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1978-1979* XXIIIe Jaarboek, 39 p.

Het 28e jaarboek bevat uitsluitend twee overzichten. Het eerste van de hand van voorzitter A.Schautteet handelt over "35 Jaar Zottegemse Culturele Kring" en zijn activiteiten, het tweede, opgesteld door D.Lamarcq, geeft de inhoud van de vorige jaarboeken samen met een systematische tafel, een plaatsregister en een auteursregister. De behandelde lokaliteiten zijn Balegem, Beerlegem, Bottelare, Gavere, Gent, Grotenberge, Herzele, Letterhoutem, Massemen, Michelbeke, Oordegem, Oosterzele, Ophasselt, Scheldewindeke, Schorisse, Steenhuize, St.-Lievens-Houtem, St.-Maria-Latem, Velzeke, Voorde, Woubrechtegem, Zandbergen, Zottegem. S.D.L.

VAN BUTSELE (P.). *Het geslacht "de La Hamaide" of «vander Hameyden", heren van Ronse vanaf 1402.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX - 1980, p. 187-233.

Uitvoerige genealogische studie over de beroemde adellijke familie "de la Hamaide" vanaf Gerard I (einde 11e eeuw) tot Christophore von Roggendorff, heer van Ronse van 1526 tot 1548. Heelwat lokale geschiedenis uit de late Middeleeuwen en het begin van de Moderne Tijden komt aan bod: talrijke gegevens o.a. over Vloesberg, de abdij van Ename, Lahamaide, Oudenaarde, Saint-Sauveur, Ronse en over de algemene geschiedenis van Vlaanderen en Henegouwen.

S.D.L.

AAIGEN (Erpe-Mere)

Kultureel patrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorps gezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincieOost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur OostVlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 164-165.

Korte historiek en beknopte beschrijving van de Sint-Niklaaskerk en de dorpskom te Aaigem n.a.v. de bescherming bij K.B. van 21 februari 1978.

S.D.L.

EYCKELBERG (L.). *De geestelijkheid van Aaigem.* Mededelin-

gen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 7-10, 26-29, 33-41.

Beginnend met Ferdinandus De Hert (1644), en tot op de huidige dag, wordt van de pastoors en onderpastoors van Aaigem een biografie gegeven. Ook de geestelijken van Aaigem zelf afkomstig worden behandeld.

DE VUYST (J.). *Mirakuleus beeld van O.L.Vrouw te Aaigem.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 46.

Het beeld van O.L.Vrouw van Lourdes werd geplaatst in 1874. Enkele ophefmakende genezingen volgden.

DE BOECK (D.). *Monumenten- en landschapszorg.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 1-6, 17-26.

Het beschermd patrimonium van het werkgebied van de heemkundige kring van Erpe-Mere wordt opgesomd en toegelicht. Geciteerd zijn monumenten te Aaigem, Erondegem en Mere.

H.V.I.

AALST

GHYSENS (Jos). *De Muziekschool te Aalst, 1859-1979.* Aalst, 1980, 215 blz., ill. (uitgave: Genootschap van Aalsterse Geschiedenis).

Deze uitgave is bedoeld om een eerder gemiste kans tot herdenking te compenseren.

Voornaamste bron van het gedenkschrift: de briefwisseling tussen de Bestuurscommissie en de stadsdiensten (1839-1979). Het gaat hier met name om een stedelijke instelling wat wel blijkt uit de verzorgde kaft.

Eerder als bijlage wordt ook verwezen naar de afdeling dramatische kunst.Van de jaarverslagen - overigens reglementair voorzien -werd voor de periode 1879 tot 1959 geen enkel teruggevonden. De auteur heeft deze ongelooflijke lacune opgevuld met informatie uit stedelijke rapporten meer bepaald op gebied van onderwijs. Ook de voorgeschiedenis van de muziekschool komt ruim aan bod (blz. 10 en vlg.). Uit de biografische nota's over leraars en directeurs, citeren we ene STANDISH die rond 1860 niet alleen in Aalst een gunstige reputatie genoot maar geen spoor of noot heeft nagelaten in onze Belgische "officiële" muziekwereld.

Aandacht gaat ook naar de sociale toestanden in deze onderwijswereld. Andere voorbeelden bewijzen het naar de diepte benutten van het bronnenmateriaal met toch telkens weer zin voor de historische anekdote. Van de auteur zal het ons niet verwonderen dat de illustraties weer even verzorgd als exclusief mogen genoemd. Heel wat komt uit privébezit. Stilistisch hoor je wel eens een valse noot zoals op p.21.

En "Les Ruine d'Hercularum" zullen wel deze van Herculanum wezen. Zelfs een Waal verandert op p.24 in (koop) waar.

L.D.R.

Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p.152-154.

Korte historiek en beknopte beschrijving van het stationsgebouw N.M.B.S. en van het Stationsplein en de omringende architectuur. Bij K.B. van 19 juni 1978 werden beschermd de gevels en bedakingen van het station als monument omwille van de historische en industrieel-archeologische waarde, alsook het Stationsplein en gevels als stadsgezicht, eveneens omwille van de historische en industrieel-archeologische waarde.

S.D.L.

AMOUGIES

CAMBIER (A.). *Oude kerken in het Tenement van Inde. II. De Sint-Bavokerk te Amougies. De ontdekking van een dubbele gisant.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXVIII-1979, p. 175-180.

Na een korte beschrijving van de parochiekerk van Amougies, waarvan de westelijke delen op het einde van de XIe eeuw werden opgetrokken, volgt de bespreking van een gedenksteen en van een recent ontdekte deerlijk toegetakelde grafsteen van de heren van Montmorency, heren van Amougies.

S.D.L.

AAIGEN (Erpe-Mere).

Kultureel patrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorps gezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincieOost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur OostVlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 164-165.

Korte historiek en beknopte beschrijving van de Sint-Niklaaskerk en de dorpskom te Aaigem n.a.v. de bescherming bij K.B. van 21 februari 1978.

S.D.L.

EYCKELBERG (L.). *De geestelijkheid van Aaigem.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 7-10, 26-29, 33-41.

Beginnend met Ferdinandus De Hert (1644), en tot op de huidige dag, wordt van de pastoors en onderpastoors van Aaigem een biografie gegeven. Ook de geestelijken van Aaigem zelf afkomstig worden behandeld.

DE VUYST (J.). *Mirakuleus beeld van O.L.Vrouw te Aaigem.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 46.

Het beeld van O.L.Vrouw van Lourdes werd geplaatst in 1874. Enkele ophefmakende genezingen volgden.

DE BOECK (D.). *Monumenten- en landschapszorg.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 1-6, 17-26.

Het beschermd patrimonium van het werkgebied van de heemkundige kring van Erpe-Mere wordt opgesomd en toegelicht. Geciteerd zijn monumenten te Aaigem, Erondegem en Mere.

H.V.I.

AMOUGIES-RUSSEINGIES

CAMBIER (A.). *Oude kerken in het Tenement van Inde. II. De Sint-Bavokerk te Amougies-Addenda en Corrigenda. De Sint-Amanduskerk te Rozenaken.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX - 1980, p.98-101.

In aanvulling en verbetering van zijn artikel gewijd aan het romaanse kerkje van Amougies bespreekt de auteur de gisant die zich in de koormuur van de kerk bevindt, alsook het altaar dat gedeeltelijk afkomstig is van een Zuidfranse kerk.

Vervolgens geeft de auteur de juiste lezing van de mooie grafsteen van 1575 die naast de deur van de kerk van Rozenaken staat.

S.D.L.

AMOUGIES-RUSSEINGIES-ORROIR.

De LANNOY (A.). *Remarques à propos de l'étude étymologique et généalogique d'une importante famille sous l'Ancien Régime: La Famille Merry de M.Godefroy Declercq.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en hetTenement van Inde, XXVIII - 1979, p.143-147.

Korte bijdrage met enkele aanvullende genealogische gegevens over de familie Merry die in de 16e-17e eeuw in Amougies, Russeignies en Orroir woonde.

S.D.L.

BALEGEM (OOSTERZELE)

Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p.190-191.

Beknopte historiek en beschrijving van de "Windekemolen", Pastoriestraat te Balegem, n.a.v. de klassering bij K.B. van 8 mei 1978 als monument omwille van de volkskundige waarde.

S.D.L.

BORCHTLOMBEEK

DERIDEAUX (L.) *Borchtlombeek en zijn patroonheilige.* Davidsfondsklokje Roosdaal, 12e jg., 1980, p.103-104.

Situering van de patroonheilige (H. Amandus) in Vlaanderen en anecdote i.v.m. de devotie te Borchtlombeek.

H.V.I.

VRANCKEN (J.). *Pajottenland, een land om lief te hebben. Uitg. Opbouwwerk Pajottenland, A. Meyskens, Ternat, 1980.*

Dit werk geeft van 33 gemeenten een opsomming van de bijzonderste geschiedkundige, volkskundige en architecturale merkwaardigheden. Uit het werkgebied van het Land van Aalst behandelt de auteur Borchtlombeek en Neigem.

H.V.I.

EINE

J. CLAEYS-BOUAERT S.J. *Lieven-Frans Van Der Straeten (Vlierzele 1754 - Eine 1828).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XX, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1980, p. 9-15.

Geboren te Vlierzele uit een gezin van notabelen - zijn vader was burgemester van Vlierzele en Bavegem - werd Lieven-Frans Van der Straeten vanaf 1778 griffier in Eine en baljuw van Eke en Ouwegem. Hij werd tijdens de Franse bezetting een tijd lang gedeporteerd. Afbeelding van zijn grafschrift.

S.D.L.

ERPE

DE BOECK (D.). *Het lied der Erpenaren en twee wijkliederen uit Erpe.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 43-45.

De drie liederen worden ingeleid. Schrijver geeft hun ontstaansgeschiedenis, het gebruik ervan en de situering van het verhaal.

STUYVER (P.). *Over de "weerdigen schat van het Heilig Cruys" te Erpe.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 58-60.

In 1763 ontving P.F.Cassier, pastoor te Erpe, een reliek van het heilig kruis. Dit was de start van een reliekverering te Erpe.

H.V.I.

ETIKHOVE (Maarkedal)

Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost Vlaanderen Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 188-189.

Beknopte beschrijving van een dubbelhuis, voormalig café, op het dorpsplein nr. 23 te Etikhove, waarin drie muren in de jaren 1925-30 met fresco's werden versierd. Het huis werd beschermd bij K.B. van 9 februari 1978 omwille van de volkskundige, historische en artistieke waarde.

S.D.L.

GAVERE

DHONDT (L.) en DE SMET (A.). *Gavere.* 147 blz., 200 illustr., Oudenaarde 1980. Uitgegeven op initiatief en in opdracht van de Regionale Vereniging voor Vreemdelingenverkeer Oudenaarde.

Onder de talrijke dorpsgeschiedenissen die tijdens de laatste jaren in Vlaanderen werden gepubliceerd bekleedt de studie over Gavere een bijzondere plaats én omdat het wetenschappelijk gehalte onbetwistbaar is, én omdat ze óók de geschiedenis van het volk in het licht stelt. De publikatie is het werk van twee auteurs, nl. van Luc Dhondt en van Antoine De Smet; de eerste nam de tekst voor zijn rekening, terwijl de heer De Smet het beeldmateriaal heeft verzameld en "gemonteerd".

Drs. Luc Dhondt, reeds bekend door de verfilming van zijn licentiaatsverhandeling "1789 De Belgische Republiek", is met de monografie "Gavere" niet meer aan zijn proefstuk; hij publiceerde reeds de geschiedenis van een tiental dorpen uit het Oudenaardse. Als een soort inleiding op deze dorpsmonografie schrijft hij een aantal merkwaardige bedenkingen neer over de historiografie van het platteland, over de reële levenssituatie van de ,,landsman,, over zijn bewustzijn en cultuur, over de moeilijkheid om uit de bronnen deze alledaagse realiteit te benaderen. Deze realiteit is overigens het bestuderen waard, aangezien het dorp onbetwistbaar een eigen cultuur bezat, een cultuur die vooral in de laatste twee eeuwen, o.a. onder invloed van de kerk, de Vlaamse beweging en de verstedelijking verloren is gegaan.

Na een korte beschouwing over de ligging van Gavere aan de Schelde, wordt vrij gedetailleerd uitgeweid over de baronnen van Gavere; vooral de heren uit de Middeleeuwen en later Lamoraal

van Egmont, prins van Gavere, komen goed uit de verf. In het tweede luik onder de titel "Het dorp der kleinen" worden eerst een paar thema's behandeld: de heerlijkheid Gavere, de economie, de ontwikkeling en ontwikkelingskansen, kerkelijk Gavere. Hierna overloopt L. Dhondt de geschiedenis van Gavere in chronologische orde en schenkt vooral aandacht aan de Slag van Gavere, de 16e eeuw met de Hervorming, de Oostenrijkse herleving na de inzinking in de 17e eeuw en uiteraard aan de periode 1789 tot 1830, waarin de macht van enkele notabele families wordt onderzocht.

Deze dorpsgeschiedenis munt uit door de wetenschappelijke benadering en tevens vulgariserende uitdrukking; ze is daarenboven een geslaagde poging van "alternatieve" geschiedenis, d.w.z. een geschiedenis die zich niet beperkt tot het "ongewone" en de machtigen. Het beeldboek, nagenoeg 200 foto's bijeengebracht door mede-auteur A. De Smet, is een levende zoektocht doorheen meer dan een halve eeuw geschiedenis te Gavere en de oudste foto's geven een goed idee van een Vlaams dorp zoals het eeuwenlang zonder grote veranderingen had bestaan.

S.D.L.

GENTBRUGGE

Heemkundig genootschap Land van Rode, Gentbrugge, nrs. 29-30-31-32. (Geen paginering).

WAEYTENS (G.), PATOOR (W.) en VAN DAMME (R.). *Geschiedenis van Gentbrugge. Gentbrugge na 1795 (historisch en economisch gedeelte).* Vervolgd in de 4 nrs.

De auteurs slagen erin de vroegere toestanden treffend te beschrijven. Ze hangen soms eigenaardige ideeën aan: zie nr. 29: over ontstellende toestanden in het verleden willen de schrijvers niets vertellen, "ze zwijgen ze liever dood". Hoe kun je op deze wijze de mensen een realistisch beeld geven van het leven in vroegere eeuwen?

SOREE (A.). *Over oude bijnamen te Gentbrugge en oude uitdrukkingen en gezegden.* nr. 29.

Opsomming van plaatselijke bijnamen en het ontstaan ervan. Ook een hele rits gezegden worden opgenomen.

WAEYTENS (G.). *Uit het gemeentearchief van Gentbrugge.* nr. 30.

Schrijver geeft een aantal feitjes die gebeurd zijn in vroegere eeuwen.

WAEYTENS (G.). *Merkwaardige vondsten te Gentbrugge.* nr. 30

Opsomming van vondsten die toevallig aan het licht kwamen bij bouwwerken.

WAEYTENS (G.). *Vreugde in het kinderspel.* nr. 31.

Herinneringen van de schrijver aan zijn jeugdjaren en de toen beoefende kinderspelen.

WAEYTENS (G.). *Het gesticht Sint Jozef te Gentbrugge.* nr. 31.

Geschiedenis van het eerste hospitaal te Gentbrugge. Tegelijkertijd is dit artikel een lofrede aan het adres van de zusters die onbaatzuchtig en met een enorme toewijding de zieken verzorgden.

WAEYTENS (G.). *Mijmeringen over de fusie.* nr. 32.

Nostalgische mijmeringen over het vroegere Gentbrugge.

IWEINS D'EECKHOUTTE (P.). *De familie Van de Velde.* nr. 32.

Deze familie heeft veel betekend voor de gemeente Gentbrugge. De nieuwe kerk en het hospitaal konden dank zij hun geldelijke steun worden opgericht.

N.N. *Het kadastraal plan van Gentbrugge.* nrs. 29-30-31-32.

Geeft de afbeeldingen van kadastrale plan van Popp op ware grootte.

N.N. *Oude en nieuwe plaats- en straatnamen te Gentbrugge.* nrs. 29-30.

Opsomming, situering en verklaring van deze namen.

H.V.I.

GERAARDSBERGEN

DE CHOU (F.) e.a. *Honderd jaar officieel onderwijs in Geraardsbergen 1880-1980, van Gemeentelijk tot Rijksonder-*

wijs. Geraardsbergen, 1980, 128 blz. en 20 foto's.

Vele lagere en (of) middelbare scholen hebben het 100-jarig bestaan van hun instelling aangegrepen om het verleden te bestuderen en om het in boekvorm uit te geven. Dikwijls bleven die pogingen beperkt tot een gedenk- of huldeboek, dat op een éénzijdige wijze lof toezwaaide aan hun stichters, directeurs of leraren. Bij andere bleef de viering beperkt tot een aangenaam kijkboek, dat wel vlot van de hand ging maar daarom nog niet mag gerekend worden tot de ernstige werken. Enkele scholen waagden het om "de meeste markante feiten en figuren... weer a.h.w. tot leven te wekken door ze in hun historische context te plaatsen, tegen de boeiende achtergrond van de politieke en sociale evolutie". En dat heeft een redactieploeg van zes mensen verwezenlijkt.

Achtereenvolgens behandelden zij: het Neutraal Lager Gemeentelijk Onderwijs (1880-1947), het Rijksmiddelbaar Onderwijs (1881-1884 en 1931-1949), het Koninklijk Atheneum (1945-1976), de Rijksmiddelbare meisjesschool en Koninklijk Lyceum (1949-1959-1971), beknopte Historiek van de R.T.S. (1956-1971), de Jaren zeventig, Kleutervreugd en het Psychomedisch-sociaal Centrum.

Door de samenstelling van het Comité en door de manier van werken verschillen de bijdragen duidelijk van mekaar en zijn ze zeker niet even waardevol of passen ze eenvoudig niet in een boek dat de historiek van een school wil maken. Getuigen de eerste hoofdstukken van een goed gefundeerd bronnenonderzoek en van een zakelijke aanpak, waarbij men dikwijls de documenten zelf weergeeft, dan zijn andere hoofdstukken in een pamfletaire stijl geschreven en zonder bronvermelding.

Niettemin blijft dit boek een goede bijdrage, dat aantoont hoe moeizaam het rijksonderwijs gestart is of hoe vele jongeren lange tijd verplicht waren om naar Waalse rijksscholen te gaan.

G.V.B.

DE ROO (R.). e.a. *Vijf jaar aanwinsten 1974-1978*. In: *Bulletin van de Koninklijke Musea van Geschiedenis,* dl. 51. Brussel, 1979, 234 blz.

Dit *Bulletin,* dat tevens fungeert als tentoonstellingscataloog, geeft een overzicht van de aanwinsten waarmee het bezit van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis in de periode van 1974 tot 1978 verrijkt werd. Hiervan werden slechts de belangrijkste stukken weerhouden. Uit deze catalogus blijkt dat het mecenaat niet dood is. Het feit dat het Rijk fiscale voordelen ver-

bindt aan de schenkingen, heeft reeds heel wat personen hiertoe aangespoord.

Bij de 292 geselecteerde kunstwerken is er slechts één uit het Land van Aalst nl. een parasol in zwarte zijdekant, zgn. "Chantilly" en waarschijnlijk in Geraardsbergen vervaardigd in 1860. Dit type was tijdens de Tweede Empire periode erg verspreid. Het Museum verwierf deze parasol in 1975.

G.V.B.

FRANCQ (M.). *Toponymie van Geraardsbergen tot 1600.* Gent, 1979, XXXIV + 213 blz.

Uit de omvangrijke hoeveelheid documenten van vóór 1600 heeft de auteur 270 plaatsnamen en 91 huis- en herbergnamen geëxerpeerd en ze daarna in twee afzonderlijke reeksen alfabetisch verwerkt. Na de datering en de vermelding van de bron volgt een korte topografische beschrijving waarin iets wordt gezegd over de ligging en de aard van het betrokken toponiem. De auteur poogt dan - toponiemen verklaren is een moeilijke wetenschap - van elke plaatsnaam een etymologische betekenis te geven, en tracht bij de huisnamen achter het waarom van de naamgeving te komen. Ten slotte wordt verwezen naar de toponymische kaart die achteraan in het werk is bijgevoegd.

Bij de behandeling van de huisnamen werd een indeling gemaakt naar de ligging per straat. Opvallend hierbij is dat de meeste namen geconcentreerd waren in de bovenstad, en vnl. op de Markt, in de huidige Vredestraat en de huidige Abdijstraat. Dit bewijst dat het sociale en economische leven van het laatmiddeleeuwse Geraardsbergen zich vooral afspeelde in dit oudste stadsgedeelte.

De ligging van de stad, dicht bij de taalgrens, heeft duidelijke sporen nagelaten in de toponymie; de concentratie van Romaanse plaatsnamen is immers opvallend. De auteur vond in de bovenstad als Romaanse toponiemen "Laverdij, Schaveide, Peinstraat en Putsemein", en buiten de vesten "Buizemont, Malruit, Preestraat, Putsemein, Rasteleu", terwijl het toponiem "Dutse" zowel binnen als buiten de vesten voorkomt. De aanwezigheid van deze Romaanse plaatsnamen in Geraardsbergen, maar het bijna volledig ontbreken van dergelijke toponiemen buiten de stad wijst er op, dat hier slechts een sporadische en tijdelijke romanisering heeft bestaan.

S.D.L.

VAN BOCKSTAELE (G.) e.a. *De St.-Adriaansabdij. 900 jaar te Geraardsbergen. 1250 jaar in het Land van Aalst. Bijdrage tot de Geschiedenis van het Benedictijns Monachisme in Vlaanderen.* Geraardsbergen, 1981, 112 blz.

De beroemde Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen werd voor het eerst bestudeerd in 1914 door E. Soens in "De abdij van Sint-Adriaan te Geraardsbergen, haar pachthoeven en molens". In het kader van het Monasticon Belge werd deze abdij in 1977 opnieuw behandeld door lic. Geert van Bockstaele. Onder zijn deskundige leiding heeft een ploeg bekwame medewerkers de jongste publikatie verzorgd. Deze groepsstudie is onderverdeeld in een achttal afzondelijke hoofdstukken: de Sint-Pietersabdij te Dikkelvenne (8e - 11e eeuw), de overheveling van de abdij naar Geraardsbergen in 1081 of 1096, de krachtlijnen van de geschiedenis waarin het beleid van de 47 abten tussen 1079 en 1794 in het kort wordt geanalyseerd, de economische macht van de abdij (bezittingen in gronden, molens en renten te Geraardsbergen, Onkerzele, Moerbeke, Schendelbeke, Deftinge, Idegem, Aspelare, Aalst, Goeferdinge, Heldergem, Hemelveerdegem, Nederboelare, Ophasselt, Overboelare, Parike, St.-Maria-Lierde, St.-Martens-Lierde, Smeerebbe, Steenhuize, Viane, Voorde, Waarbeke, Zandbergen, Zarlardinge en verder in Henegouwen en Brabant), de culturele uitstraling (o.a. via het scriptorium, contacten met het humanisme, het Latijns College, de beeldende kunsten), de bouwgeschiedenis, de godsdienstige invloed en de Sint Adriaansverering (patronaatsrecht over 16 kerken in het Land van Aalst, nl. Denderhoutem, Heldergem, Iddergem, Okegem, Hunnegem, Nederboelare, Geraardsbergen, Erondegem, Impe, Ottergem, St.-Maria-Lierde, Hemelveerdegem, Aspelare, Nederhasselt en Onkerzele) en ten slotte de evolutie van de abdij sinds haar verbeurdverklaring in 1796 tot haar huidige functie als toeristisch centrum. Terloops wordt ook gehandeld over een beruchte periode in de geschiedenis van de abdij, nl. de Waals-Vlaamse strijd van 1526 tot 1703, een episode die verdient in een afzonderlijke publikatie eens grondig te worden onderzocht. Dit groepswerk is in heel verzorgde vorm uitgegeven op luxe-papier en werd geïllustreerd met 62 afbeeldingen waaronder verscheidene in kleur.

S.D.L.

VAN KERCKHOVEN (M.J.). *Geraardsbergen tijdens wereldoorlog 1914-'18.* Geraardsbergen, 1980, 91 blz.

Zoals hij in zijn inleiding vermeldt wil de auteur niet de ge-

schiedenis schrijven van de Eerste W.O. in Geraardsbergen maar wil hij toch licht brengen in de vier jaren, die ook voor de stad het einde betekenden van de 19e eeuw. Deze nederige benadering van het verleden is de zoveelste brochure die Pater Marcel over Geraardsbergen heeft geschreven.

In de eerste twee hoofdstukken schetst hij de internationale situatie vóór de oorlog en de militaire acties in België. Vanaf het derde hoofdstuk wordt bijna uitsluitend over de stad gehandeld. Het geheel is zeer chronologisch als het ware in kroniekstijl opgebouwd. Nochtans is het geen dor verhaal want telkens weet de auteur het geheel op te frissen door de nog levende getuigen zelf aan het woord te laten of door de uitgave van originele documenten.

De grens van het Etappengebied en het Goevernementsgebied was niet ver van Geraardsbergen verwijderd, zodat in de streek het smokkelen bevorderd werd. Met de evolutie van de oorlog vermeerderden ook de opeisingen van allerlei dieren, voedsel en materieel, zoals paarden, duiven, brandhout, hooi, graanoogst, noten, fietsen, karren, koper, prikkeldraad, handbogen, etc.

Het meest markante feit uit de oorlog betrof het luchtgevecht op 30 oktober 1918 waarbij in Geraardsbergen 14 doden en tientallen gekwetsten te betreuren vielen. Kort nadien en gelijktijdig met de Wapenstilstand vluchtten de Duitsers uit de stad en kwamen de Fransen o.l.v. van Generaal Lavigne - Delvelle, twee uur later op het stadhuis aan, waar het register werd ondertekend. Zoals bij de 2e W.O. meende ook toen het volk zijn woede te mogen koelen op privaateigendom en burgers. Feiten waarvoor de stad door de Rechtbank van Oudenaarde werd gedagvaard.

Deze mooi verzorgde uitgave werd afgesloten met 11 bijlagen bestaande uit liederen, documenten en gesprekken. Waarom de bibliografische lijst niet alfabetisch schikken en onderscheid maken tussen handschriften en gedrukte werken?

G.V.B.

HAALTERT-KERKSKEN

DE BROUWER (J.). *Indices op de staten van goed van Haaltert en Kerksken.* Heemkundige kring Haaltert, 1980, 2 dln.

Deze twee delen bevatten de indices van 2135 persoonsgebonden stukken uit het rijksarchief te Gent met betrekking op Haaltert-Kerksken: rekeningen, renten, liquidaties, verkavelingen en staten van goed.

De bewerking van het materiaal werd reeds uitgegeven in: Het Land van Aalst, 29e jg., 1977, p. 1-48. Aan de hand van dit artikel kunnen genealogen meteen de sociale status van hun voorouders bepalen.

H.V.I.

KWAREMONT-RONSE-ZULZEKE

DECRITS (M.). *De repressie van de royalistische Boerenopstand in Zuid-Oost-Vlaanderen (1790). De patriotische vrijwilligers uit Kwaremont, Ronse en Zulzeke.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 177-186.

Eind augustus - begin september 1789 kwam de onafhankelijke Belgische Republiek tot stand; hierin verwierven de reactionaire Statisten het meeste gezag. Het Land van Aalst telde onder de boerenbevolking echter heelwat keizersgezinden die tegen de nieuwe machthebbers van de Belgische Republiek waren gekant. De auteur beschrijft enkele wapenfeiten rond dit keizersgezind boerenleger, o.a. te Nederzwalm en te Welden. In bijlage een lijst met de patriotische vrijwilligers van Ronse, Kwaremont en Zulzeke.

S.D.L.

LIEDEKERKE-DENDERLEEUW-BORCHTLOMBEEK

VERBESSELT (J.). *Problemen rond Liedekerke-Denderleeuw en Strijtem-Borchtlombeek. Oude domeinen, moederkerken en afhankelijkheden, grenzen tussen Brabant en Vlaanderen.* Eigen Schoon en De Brabander, 63e jg., 1980, p. 1-28.

De auteur poogt aan een viertal problemen een valabele verklaring te geven. De oudste parochiegeschiedenis van deze gemeenten krijgt hier een wetenschappelijk gefundeerde behandeling. Het beruchte proces tussen de abdijen van Ninove en Jette-Dielegem wordt hier nogmaals besproken.

H.V.I.

MERE

VAN DE STEENE (W.). *Mere in het licht van de telling van 6 frimaire jaar III (26-11-1794).* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, p. 49-58.

De telling van 1795 wordt hier in extenso weergegeven. Spijtig genoeg is geen enkele bewerking van het materiaal gebeurd. De

gebruikte maten worden niet omgezet en een vergelijking met andere gegevens van b.v. 1725-26, 1740, 1754, 1763-64, 1772, 1786, 1791, 1796 en 1797 werd niet doorgevoerd.

SUYS (Y.). *Mere, dialektwoorden, uitdrukkingen en zegswijzen.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 12, 42.

De optekening van dialektwoorden en uitdrukkingen is een waardevol werk. Vele ervan dreigen immers verloren te gaan. Indien men nu ook nog de oogst aan uitdrukkingen per trefwoord zou plaatsen, dan zou het geheel veel aan bruikbaarheid winnen.

SUYS (Y.). *Juffrouw Marie Mabilde.* Mededelingen van de heemkundige kring van Erpe-Mere, jg. XX, 1980, p. 29-30.

Herinnering aan een vrouw die de praktijk van de naastenliefde, te Mere, beoefende rond de eeuwwisseling.

VANCAMELBECKE (P.). *Het Blauwbos te Mere. Een natuurstudie.* Heemkundige kring Erpe-Mere, 1980, 40 blz.

De schrijver, natuurgids, heeft op eeen dichterlijke wijze dit stukje natuur benaderd. Naast historische en klimatologische aspecten wordt uitvoerig de fauna en flora beschreven. Het boek kan tegelijkertijd gebruikt worden als wandelgids.

H.V.I.

NEDERBRAKEL

VAN DE MERGEL (F.). *Aantekeningen bij werken van de St.-Pieterskerk te Brakel.* Triverius, tijdschrift van de heemkring Triverius Brakel, 10e jg., 1980, nr. 1, p. 15-16.

Bij werken aan de kerk werden nieuwe gegevens ontdekt i.v.m. de bouwgeschiedenis ervan.

VAN DE MERGEL (F.). *Slijpkotmolen, wat is er aan de hand?* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 4, p. 3-5.

Pleidooi voor de bewaring van dit monument dat dreigt verloren te gaan.

VAN DE MERGEL (F.). *Spotrijmen in Brakel.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 4, p. 6-7.

Schrijver geeft enkele spotrijmen over inwoners van Brakel.

BAGUET (P.). *Invloed van de Franse taal op het Brakels (Nederbrakels) dialekt.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 17-19; nr. 3, p. 3-4; nr. 4, p. 24-26.

Hier hebben we nog het eerste stadium, het verzamelen en verklaren van de woorden. Om helemaal af te zijn moeten de woorden ook nog systematisch verwerkt worden. Zie o.m. Wichelen.

BAGUET (P.). *Het eerste personenvervoer tussen Nederbrakel en Ninove.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 20-21.

Begin 1914 begon René Baguet met paard en kar personen te vervoeren van Nederbrakel naar Ninove en terug. Dit privé-initiatief bleek aan een behoefte te voldoen en kende succes. Na de oorlog werd er echter mee gestopt.

YSEBAERT (W.) en UYTTERHAEGEN (N.). *Korte historiek van het V.I.O.S.-kabaret (Nederbrakel).* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 22-24.

Historiek van een vereniging die in de naoorlogse jaren het cultureel en ontspanningsleven animeerde te Nederbrakel en omgeving.

H.V.I.

NEIGEM

Zie Borchtlombeek.

NINOVE

Dr. ELISABETH DHANENS m.m.v. Lic. ROSA VAN DEN ABEELE-BELLON en Lic. WALTER LEROUGE. *De Onze-Lievevrouwkerk te Ninove.* Inventaris van het Kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen. Deel XI. Uitgegeven door de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Oost-Vlaanderen. Gent, 1980.

Evenals de vorige inventarissen, gewijd aan het Kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen, is ook dit boekdeel, handelend over de O.-L.-Vrouwkerk van Ninove, een monument van volledigheid en degelijkheid. Deze kerk neemt een eigen plaats in: ze is immers oorspronkelijk een voorname Norbertijnse abdijkerk geweest die achteraf parochiekerk is geworden. Deze kloosterkerk werd dan ook door een bouwheer, tevens inspirator en/of mecenas geconcipieerd. Ze munt derhalve uit door een sterk gevoel van eenheid tussen gebouw en aankleding: het architectonisch kader is

barok, de stoffering behoort tot de rococo.

In deze inventaris worden vooreerst de belangrijkste historische gegevens m.b.t. de abdij en de parochie, vanaf de Middeleeuwen tot heden, in een klare synthese op een rijtje gezet. In een tweede gedeelte, trouwens veruit het grootste, wordt het iconografisch materiaal verzameld en wordt het roerend en onroerend erfgoed van de kerk vastgelegd: na een korte beschrijving van de uitrusting, het meubilair en de kunstwerken van de voormalige parochiekerk die in 1816-1828 werd gesloopt, behandelt de auteur van de abdijkerk, de huidige parochiekerk, achtereenvolgens het gebouw zelf, de chronologie van het bouwwerk, de verdwenen uitrusting, meubelen en kunstwerken, de afsluitingen, de muurbekledingen, de altaren, de gestoelten en meubelen, de gebeeldhouwde reliekhouders, de kasten en sedilia, de watervaten, de beelden, de funeraire monumenten, de schilderijen, het edelsmeedwerk en metaal, de gewaden en textiel, de handschriften en boeken, om te eindigen met de publikatie in bijlage van een inventaris van 1843. Ook dit boekdeel is bijzonder fraai en rijkelijk geillustreerd; het bevat nl. 12 illustratieve tekeningen, 13 figuren en 123 foto's.

Deze inventaris werd vóór 1976 opgemaakt door dr. Elisabeth Dhanens, ere-provinciaal inspectrice, die reeds de publikatie van de eerste acht inventaris-boekdelen voor haar rekening had genomen. Ook deze inventaris - de laatste die ze heeft opgemaakt - getuigt van haar zeer grote kennis van de iconografie van de Oostvlaamse kerken. Het voltooien van de redactie en het persklaar maken van het manuscript werd met zorg uitgevoerd door Mevrouw lic. Rosa Van den Abeele-Bellon en door lic. Walter Lerouge. Een prachtig document in de strijd voor het behoud van het cultureel erfgoed van Oost-Vlaanderen.

S.D.L.

OKEGEM

MEDEDELINGEN HEEMKRING OKEGEM, 5e jg., 1980. In deze jaargang werden verscheidene Okegemse verenigingen in hun werking, groei en bloei besproken.

Citeren we:

A. Anthoens	:	De duivenmelkerij.
I. Becque	:	Chiro Sint-Theresia.
G. De Bodt en F. Van Eeckhout	:	Chiro Sint-Antonius.
A. Gies	:	De K.A.J.

E. Gies : Kaatsclub "Okegem Toekomst".
R. Lagrin : Voetbalclub "F.C. Panters".
G. Van de Perre : Kristelijke bond van gepensioneerden.
C. Van der Elst : Kaatsclub "Herleving".
J. Van der Speeten : De vinkensport.
de sociaal-culturele verenigingen.
A.G.-club.
H. Van Isterdael : Heemkring Okegem.
R. Van Nerom : De V.K.A.J.

Verder verscheen nog:

ROELSTRATE (H.). *Het orgel van de kerk van Okegem.* p. 94-104. VAN DER SPEETEN (J.). *Kanttekeningen bij voorgaand artikel.* p. 105-111.

Hierin wordt het orgel, een instrument gebouwd door P.H. Anneessens van Ninove, technisch onderzocht. Latere bouwveranderingen werden besproken. Ook een biografie van de bouwer werd opgenomen.

GIES (F.A.). *De kaatssport te Okegem: de periode tussen beide wereldoorlogen.* p. 64-65.

VAN DER SPEETEN (J.). *De kaatssport in ons land en te Okegem.* p. 47-78.

Hierin worden alle bronnen aangeboord om een beeld op te hangen van de kaatssport te Okegem. De betekenis ervan voor het vroegere ontspannings- en volksleven komt duidelijk tot uiting.

VAN DER SPEETEN (J.). *Speurend door "150 jaar België".* p. 1-17.

De auteur behandelt chronologisch hoe de Okegemnaren in het verleden uiting gaven aan hun vaderlandsliefde.

Verder zijn nog opgenomen: een dorpskroniek over 1979 en een index (auteurs en onderwerpen) van de vijf eerste jaargangen.

H.V.I.

OPBRAKEL

MORRE (V.). *Heer ende meester Christiaen Diu, heer van Blaesvelt, Danker en Fransbeke, advokaat bij de Raad van Vlaanderen.* Triverius, tijdschrift van heemkring Triverius-Brakel, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 4-10.

Christiaen Diu (Dieu) werd geboren te Geraardsbergen. Hij

bezat te Opbrakel verscheidene eigendommen w.o. het hof te Fransbeke.

MORRE (V.). *Opbrakel onder de oorlog 1914-1918.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 1, p. 3-14.

Dit is het slot van het verhaal van de oorlogsgebeurtenissen te Opbrakel. Het is geschreven door een ooggetuige die een levendige en vlot geschreven schildering van deze periode heeft gebracht. Door het gebruiken van aanvullende bronnen kan dit werk niet meer verbeterd worden. Proficiat!

MORRE (V.). *Enkele aanvullende bijzonderheden over de verdwenen houten windmolen op de Steenpaal te Opbrakel vanaf zijn ontstaan tot in 1802.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 10-13.

De molen werd gebouwd door Livinus Bette uit Roborst in 1757.

MORRE (V.). *Een smeekbrief van het gemeentebestuur van Opbrakel aan koning Leopold I in 1837.* Triverius, 10e jg., nr. 3, p. 11-12.

Het gemeentebestuur deed een beroep op de koning om ontslagen te worden van een betaling tot onderhoud van een arme uitwijkeling.

MORRE (V.). *Lied uit grootmoederstijd.* Triverius, 10e jg., nr. 3, p. 12-13.

Uit een zangboek van 1895 komt dit lied ons vertellen over de jeugdtijden van hun grootmoeder, en hoe het toen zoveel beter was. Nostalgie is van alle tijden!

MORRE (V.). *De vlasnijverheid te Opbrakel.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 4, p. 11-24.

Dit artikel is opgebouwd rond een telling (1840) van de huisgezinnen die hun voornaamste middel van bestaan in de vlasnijverheid vonden. De telling wordt in extenso weergegeven.

(vervolgt)

HET LAND VAN AALST –
REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN.

Reeds verschenen jaargangen worden slechts verkocht per volledige jaargang à 400,- fr.Is de jaargang niet meer volledig in voorraad dan wordt 75,- fr. per nummer aangerekend.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van "Het Land van Aalst, Oude Jaargangen" Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Alle jaargangen zijn nog in voorraad, uitgezonderd de onderstaande, waarvan nog slechts de aangeduide nummers beschikbaar zijn :

1949 (1) : nummer 6
1950 (2) : nummers 1-2-3
1951 (3) : nummer 6
1953 (5) : nummers 2-3-5
1954 (6) : nummers 2-3-4-5-6
1959 (11) : nummers 3-4-5
1961 (13) : nummers 2-3-4-5-6
1976 (28) : nummers 1-3-4-5-6

Volgende overdrukken zijn nog beschikbaar :

Agnes D'Hoker-Claeys : De omwenteling van 1789-1790 in het oosten en zuid-oosten van de provincie Vlaanderen - 1972 - 75,- fr.

Frans Couck : Familie Sonck te Denderleeuw en aanverwante Families - 1960 - 25,- fr.

J. Melckenbeeck : De Gemeentewapens van het Land van Aalst - 1954 - 100,- fr.

H. Vangassen : De Honger van Ninove - 1953 - 25,- fr.

Frans Couck : Buitenpoorters van Aalst - Periode 1552-1596 - Lede. 1968 - 25,- fr.

Albert Van Lil : Afstamming van Adriaan van Lil - 1957 - 25,- fr.

Marcel Cornelis : Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen. 500,- fr. (los).

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitter : F. Courteaux

Ere-Bestuursleden : J. De Brouwer en A. Van Lil

Voorzitter : L. De Rijck

Ondervoorzitter : L. Robijns

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60 19 04

Redaktiesecretaris : S. De Lange

Verslaggever : B. Boel

Bestuursleden : M. Cock en H. Van Isterdael

Redaktieadres, recensie, ruil- en bestellingen van oude jaargangen .
Cl. Uyttersprot, Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van het Rijk en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Prijs voor het Jaarabonnement :

Voor leden : 350 fr., steunende leden : 600 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

INHOUD VAN NUMMER 6 — 1981

H. VAN ISTERDAEL, Hoe kan men zijn moeder beletten te hertrouwen 265

G. VAN HERREWEGHEN, Het Haras van 1754 268

M. DECRITS, Tragische val te Berchem 283

Licentieverhandelingen 1980 - 81 286

Het Land van Aalst

TIJDSCHRIFT VAN DE
GESCHIEDKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

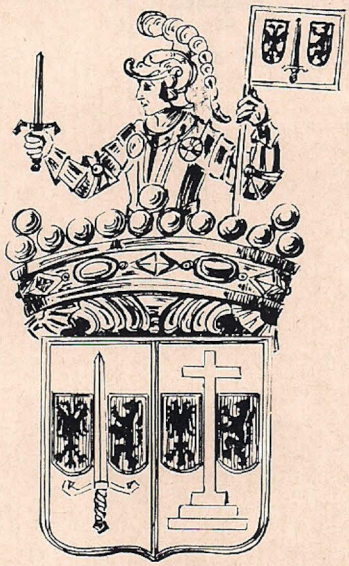

JAARGANG XXXIII — 1981

INHOUDSTAFEL

1981

K. BAERT

— Herbergen te Aalst (Begin 19de eeuw) 80

L. BEECKMANS en R. LAUREYNS

— Fauna van de Würm-IJstijd uit "De Gavers" te Geraardsbergen (Onkerzele) 129

D. BUTAYE, S.J.

— Frans Quartier, schilder te Aalst in de 19e eeuw 61

J.C. BUYS

— Bestuur en recht te Lede, 200 jaar geleden 89

M. CHERRETE

— Het Aalsterse tijdens de Oostenrijke Successieoorlog (1740 - 1748), een tijdsbeeld 1

J. DE BROUWER

— Raad van Vlaanderen 84

M. DE CRITS

— Tragische val te Berchem 283

S. DE FEYTER

— De Bende van Jan De Lichte 169

L. GOEMINNE

— De bouw van een oliewatermolen te Viane, kort na 1293 86

G. VAN HERREWEGHEN

— Het haras van 1754 268

H. VAN ISTERDAEL

— Hoe kan men zijn moeder beletten te hertrouwen ? 265

— Uitzicht van Geraardsbergen en Zottegem in 1659 75

BIBLIOGRAFIE 87, 254, 286

Register der Plaatsnamen

Aaigem, 110
Aalst, 1, 61, 80, 89, 91, 95, 96, 100, 102 104, 109, 110, 112, 121, 124, 126, 130, 170, 175, 179, 183, 188, 190, 191, 194, 198, 199, 218, 222, 223, 226-233, 235-239, 241, 266, 269-273, 276
Aalter, 199
Affligem, 15, 72
Aken, 47, 50, 58
Altamira (Spanje), 148, 156
Amsterdam, 71, 189, 194
Antwerpen, 61, 62, 172, 197, 201, 209, 211, 212, 224, 230
Anzegem, 198, 199, 201, 212, 224
Appels, 31
Arcy-sur-Cure (Frankrijk), 148
Aspelare, 186, 197, 199, 201, 209, 246
Asper, 178, 197, 199, 212, 220, 224
Asse, 91
Assenede, 4, 189, 212, 224
Astene, 177, 198, 199
Ath, 11
Augsburg, 158
Avelgem, 283
Baaigem, 198, 199, 230, 277, 281
Baasrode, 57
Bambrugge, 110
Bavegem, 110, 119, 198, 199, 201, 202, 204, 212, 223, 224, 226
Bavikhove, 212, 224
Beerlegem, 176, 197-199, 201
Belsele, 206, 212, 224
Berchem, 283-285
Berezowka (Siberië), 146
Bergen, 39, 175, 197, 199
Bergen-op-Zoom, 172
Berlare, 81
Berlijn, 157
Bever, 199
Bevere, 215, 224
Beveren, 212
Beveren (Waas), 212, 224
Boekhoute, 4, 198, 201
Boelare, 4, 204, 229
Borchtlombeek, 110
Bornem, 4
Borsbeke, 110
Bottelare, 212, 224, 277, 280
Brugge, 3-5, 25, 41, 52, 61, 72, 84, 85, 172, 190, 194, 212, 224, 228, 229, 233, 269
Brussel, 25, 26, 32, 35, 36, 39, 47, 50, 57, 70, 72, 89, 123, 163, 172, 189, 190, 193, 198, 199, 211, 212, 224, 234, 269, 272, 273
Burcht, 212, 224
Burst, 110
Cadzand, 195
Calcuta, 72
Charleroi, 39
Cueva del Toll (Spanje), 152
Cysoing, 23
Delftinge, 212, 224
Deinze, 189
Denderhoutem, 110, 274-276
Denderleeuw, 110, 274, 275
Dendermonde, 3-5, 11, 31, 43, 48, 109, 110, 115, 122-124, 126, 142, 172, 212, 224, 228, 241
Den Haag, 173
Dentergem, 178, 197-199, 201
Dikkele, 222, 280, 282
Dikkelvenne, 197, 198, 201, 230, 277, 281
Doornik, 30
Drongen, 62, 65, 71
Duinkerken, 5, 194, 198, 199
Edingen, 189
Eeklo, 121, 142, 211, 212, 218, 224
Eine, 189, 212, 223, 224
Elene, 179, 180, 223
Elsegem, 212, 224
Eist, 277, 280
Ename, 212, 224
Erembodegem, 71, 110, 274, 275
Erondegem, 110, 119, 212, 224
Erpe, 110, 119, 212, 224, 280
Ertvelde, 212, 224
Erwetegem, 277, 280, 281
Font-de-Gaume (Frankrijk), 156
Fontenoy, 28, 30, 32, 172, 187, 229
Galmaarden, 199, 201, 217, 230
Gavere, 4, 229, 273, 277, 281
Gelderland, 177, 190, 194, 197, 198

Gent, 3-5, 25-27, 31, 32, 36, 40, 41, 47, 55, 57, 59, 60, 62, 80, 89, 90, 97-100, 118, 120-123, 129, 135, 141, 142, 163, 172, 176, 189, 190, 193, 197-199, 201, 203, 208, 209, 211, 212, 215-218, 224, 228, 229-231, 233, 234
Gentbrugge, 86, 277, 280, 282
Geraardsbergen, 3, 4, 12, 15, 18, 19, 23, 24, 44, 57, **75,** 96, 109, 123, 129, 130, 135, 142, 170, 197, 199, 204, 208, 210, 212, 223, 224, 227, 229, 273, 277
Gijzegem, 110, 119, 124, 198, 199, 277
Gijzelbrechtegem, 212, 224
Gijzenzele, 277, 281
Godveerdegem, 212, 224
Gontrode, 277, 281
Gooik, 199
Gottem, 198, 199
Grammene, 179, 196, 198, 199, 201, 202, 210, 212, 219, 223, 224, 226
Grenoble, 45
Grevelingen, 5
Grimminge, 130, 184, 217
Grotenberge, 213, 222-224
Haaltert, 110, 175, 196, 199
Haarlem, 189, 194
Halle, 213, 224, 231
Hamme, 68, 197, 199, 201
Hannover, 268, 272
Harelbeke, 210, 213, 224
Heldergem, 110
Herdersem, 110
Herzele, 110, 265-267
Heverlee, 82
Hillegem, 110
Hoegaarden, 25
Hofstade, 101, 104, 105, 110, 119, 144
Hoogstraten, 197, 199
Huise, 178, 198, 199
Hulst, 5, 213, 224
Hundelgem, 175, 177, 188, 191, 197-199, 201, 230, 277, 280
Iddergem, 110, 275, 276
Idegem, 130, 233
Ieper, 4, 5, 27, 176
IJzendijke, 196, 199
Impe, 97, 101, 104, 110, 119, 123, 125, 277, 279
Ingelmunster, 213, 224
Ingooigem, 213, 224
Kalken, 175, 196, 198, 199, 201, 213, 224, 227
Kaprijke, 197, 201, 211, 213, 224
Kaster, 198, 199, 209, 213, 224
Kerksken, 110
Kesslerloch (Zwitserland), 160
Kolyma (Siberië), 146
Kontich, 213, 224
Koolkerke, 85
Kortrijk, 3-5, 23, 32, 48, 71, 177, 190, 197-199, 213, 220, 224, 228, 230, 241
Krakau, 152
Kruishoutem, 213, 224
Kuurne, 213, 224
Kwatrecht, 110
La Colombière (Frankrijk), 152
Landskouter, 277, 281
Lascaux (Frankrijk), 148, 152, 156
Lede, 64, 66-68, 71, 72, 74, **89,** 230, 277, 280
Leiden, 193, 197
Lemberge, 277, 281
Les Eysies (Frankrijk), 148
Lessen, 23, 30, 44, 213, 224
Lettehoutem, 110, 213, 216, 224
Leuven, 25, 211, 213, 224
Leuze, 209, 213, 224
Liedekerke, 110, 274-276
Lier, 70, 145
Lippelo, 36
Lokeren, 109, 111, 122, 123, 198, 199, 213, 224
Londen, 69, 70
Lovendegem, 185, 196, 199, 201, 205, 213, 223, 224
Luik, 62, 66
Maastricht, 172, 176, 193, 194, 197
Machelen, 197, 201
Maldegem, 142
Markegem, 213, 224
Marseille, 124
Massemen, 110, 119, 124
Mater, 197, 201, 213, 224
Mechelen, 56, 189, 198, 199, 210, 211, 213, 224
Meerbeke, 197, 201
Meilegem, 281
Melle, 31-34, 227, 281
Melsen, 277, 281
Menen, 23, 27, 196, 199
Merchtem, 44, 213, 224
Mere, 110, 119, 277, 280

Merelbeke, 277, 281
Mespelare, 110, 119
Meulebeke, 210, 213, 224
Michelbeke, 198, 199, 201
Moerbeke, 130, 217, 227
Molodowa (Oekraïne), 148
Moorsel, 110
Moorslede, 198, 199, 201
Moortsele, 277, 281
Moregem, 193, 194, 198, 199
Muizen, 163
Munchen, 157
Munkzwalm, 197, 199, 277, 280
Munte, 177, 186, 198, 199, 201, 277, 280
Namen, 39, 198, 199
Nazareth, 194, 197-199, 201, 203, 205, 213, 223, 224
Nederboelare, 130, 204
Nederbrakel, 197, 199, 209, 213, 216, 223, 224
Nederzwalm, 281
Nevele, 213, 224
Niaux (Frankrijk), 155, 156
Nieuwpoort, 172, 198, 199
Nieuwerkerken, 42, 110, 119
Ninove, 3, 4, 12, 23, 31, 44, 181, 209, 213, 224, 276-278
Nijvel, 61, 62
Nokere, 196, 198, 199, 201, 211, 213, 224, 231
Nukerke, 273
Oedelem, 198, 199
Ogy, 197, 199
Okegem, 274, 275
O.-L.-V.-Lombeek, 203, 204, 245
Omoelakh (Siberië), 146
Onkerzele, 129, 217
Oordegem, 92, 102, 110, 119-122, 124, 203, 213, 224
Oostende, 172, 198, 199
Oosterzele, 196, 197, 199, 201, 273, 277, 281
Opdorp, 213, 224
Ophasselt, 86
Opwijk, 110
Otegem, 284
Ottergem, 85, 110, 119, 124
Oudburg, 233, 269
Oudegem, 119, 213, 223, 224
Oudenaarde, 3-5, 48, 109, 121-123, 170, 172, 190, 196, 199, 201, 209, 213, 216, 224, 228, 241
Overboelare, 210, 213, 224
Overmere, 213, 224
Pamel, 189
Parijs, 36
Paulatem, 227
Péronne, 30
Petegem, 189, 193, 196-199, 201, 213, 215, 218, 229
Praag, 153
Puschkari (Oekraïne), 148
Ramskapelle, 61
Ressegem, 110
Rijssel, 22, 38, 41, 50
Roborst, 277, 280, 282
Rode, 4, 229
Rollegem-Kapelle, 207, 213, 223
Ronse, 4, 57, 85
Rotselaar, 213
Rouffignac (Frankrijk), 148
Rozebeke, 277, 280
Ruien, 283, 284
Ruislede, 195, 210, 214, 217
Sas-van-Gent, 211, 214
Schelderode, 4, 277, 280, 281
Scheldewindeke, 202, 227, 230, 231, 277, 281
Schellebelle, 99, 104, 105, 119
Schendelbeke, 130, 133, 142
Schorisse, 4, 229
Serskamp, 99, 110, 119, 277, 277
St.-Amand, 181
St.-Antelinks, 186
St.-Blasius-Boekel, 277, 280
St.-Ghislain, 39
St.-Goriks-Oudenhove, 214, 231, 277, 280
St.-Lievens-Esse, 196, 197, 199, 201
St.-Lievens-Houtem, 110, 179, 180, 223
St.-Maria-Horebeke, 214, 223
St.-Maria-Lierde, 197, 199, 204, 214, 215
St.-Maria-Oudenhove, 197, 199, 201, 204, 214
St.-Martin-Caine, 198
St.-Niklaas, 109, 110, 123
St.-Truiden, 198, 199
St.-Winoksbergen, 51, 121
Sleidinge, 220
Smetlede, 92, 102, 110, 119, 123, 277, 279
Soignies, 30

Starunia (Polen), 151, 152
Steenhuize, 179, 214, 227
Strijpen, 214, 223, 277, 280
Tielt, 186, 198, 199, 201, 214, 231
Turnhout, 70
Uitbergen, 99
Utrecht, 189, 194
Velzeke-Ruddershove, 32, 170, 175, 180-182, 188, 191, 197, 199, 201, 223, 228, 230, 231, 242, 244, 246-248, 273, 280
Veurne, 27
Viane, 86, 214
Vichte, 193, 214, 230
Vinkt, 198, 199, 214
Vlekkem, 110, 119, 123, 230
Vlierzele, 102, 110, 119
Vollezele, 214
Voorde, 273
Vorst, 93
Waarbeke, 214, 217
Waarmaarde, 214
Wakken, 214, 223
Wambeek, 44
Wanzele, 104, 105, 110, 119, 196, 201
Waregem, 214
Warschau, 157
Watervliet, 214
Welle, 110, 214, 273-276, 279
Westrem, 31, 110, 119, 196, 198, 199, 214
Wetteren, 99, 110, 124, 142, 176, 211, 214, 265
Wichelen, 92, 99, 102, 119, 205, 214, 216, 273, 2777, 280, 282
Wielsbeke, 214
Wieze, 110
Wijlegem, 277, 280
Wijnhuize, 190
Willebroek, 142
Wingene, 210, 214
Wortegem, 185, 193, 196, 197, 199, 201
Woubrechtegem, 110, 273
Zandbergen, 205, 210, 214, 217, 244
Zegelsem, 214, 273
Zele, 192, 197, 199, 203, 203
Zellik, 217
Zelzate, 214
Zeveneken, 211, 214
Zeveren, 210, 214
Zingem, 198, 199, 201, 220
Zomergem, 195, 197
Zonnebeke, 204
Zonnegem, 110, 211, 214, 222
Zottegem, 4, **75,** 135, 183, 228, 231, 234, 278, 280
Zuite, 214

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B. — V.A.B., Davidsfonds, Willemfonds, Vermeylenfonds, V.O.S., A.N.Z. en B.G.J.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

— **Brand**
— **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**
— **Persoonlijke verzekering**
— **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR en BOERHAVE

Groot - Brittaniëlaan 121
9000 GENT — Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken